

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Bedömning av lärlingar

En undersökning om yrkeslärares och handledares roller vid
bedömning av lärlingseleven på lärlingsplatsen

Anneli Nogell
Annika Rosén

LAU 370/690 VT 11

Handledare: May Fredriksson

Examinator: Rita Foss Lindblad

Rapportnummer: VT11-2910-010

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Bedömning av lärlingar: en undersökning om yrkeslärares och handledares roller vid bedömningen av lärlingseleven på lärlingsplatsen.

Författare: Anneli Nogrell & Annika Rosén

Termin och år: VT 2011

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: May Fredriksson

Examinator: Rita Foss Lindblad

Rapportnummer: VT11-2910-010

Nyckelord: Yrkeslärare, handledare, roller, lärlingsförsöket, ansvar, bedömning, dokumentation

Sammanfattning:

Lärlingsutbildningen ska verka för kvalitet och bredd inom yrkesutbildningen, där lärlingseleven ska lära sig färdigheter som kan användas hos olika arbetsgivare. Mellan skolan och arbetsplatsen finns det en kulturell transferproblematik som ger en sämre kvalitet inom lärlingsutbildningen. Det har därför varit angeläget för oss att förstå kulturella skillnader i yrkeslärares och handledares roller för att bidra till en så rättvis bedömning av lärlingseleven som möjligt.

Syftet med vår undersökning var att få en ökad kunskap och förståelse för hur yrkeslärares och handledares roller ser ut i bedömningen av lärlingselever på deras lärlingsplatser. Vi vill med vår undersökning ge förslag till hur man kan hitta förbättringsmöjligheter.

Vi har genomfört en kvalitativ studie där vi har valt att intervjua fyra yrkeslärare och fyra handledare. Respondenterna har varit från två olika gymnasieskolor som båda var med i lärlingsförsöket. De har också varit verksamma inom olika lärlingsprogram. Våra intervjuer har varit uppdelade inom tre av oss förutbestämda frågeområden: ansvar, bedömning och dokumentation. Inom de tre frågeområdena har vi koncentrerat oss på yrkeslärares och handledares roll vid bedömningen. Vi har använt oss av öppna frågor under intervjuerna.

Vi anser att det material vi fått fram vid vår undersökning är av betydelse för läraryrket. Genom att vi tydliggör de olika rollerna visar vi också på vad som kan förbättras inom dem. Det finns bra förutsättningar för förändringar. Resultatet visar att handledarna vill att yrkeslärare besöker arbetsplatserna kontinuerligt och tillhandahåller tydliga bedömningsdokument. Yrkeslärarna behöver styra upp lärlingsutbildningen och få kunskap om hur den kulturella skillnaden mellan arbetsplats och skola påverkar lärlingsutbildningen. Vårt resultat visar att skolan måste anpassa sig efter arbetsplatsen och inte tvärt om. På arbetsplatsen sker lärandet i ett sammanhang till skillnad från skolans uppdelning i delar av olika kurser. Det är yrkeslärares ansvar att följa upp skolans yrkeskultur på arbetsplatsen.

Innehållsförteckning

ABSTRACT	2
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	3
1 INLEDNING	5
PROBLEMFÖRMULERING OCH SYFTE	5
1.1 Syfte	6
1.2 Avgränsning	6
2 TEORETISK INRAMNING	7
2.1 Olika pedagogers syn på lärandet	7
SOCIOKULTURELLT TEORIPERSPEKTIV	7
UTVECKLING GENOM LÄRANDE	8
LÄRANDET ÄR MEDIERAT	8
VERKSAMHETSTEORIN	9
KINESISK ASK	10
SYMBOLISK INTERAKTIONISM	10
2.2 Institutionaliserade former av kunskapsbedömning	11
FORMATIV BEDÖMNING	11
SUMMATIV BEDÖMNING	12
NY KUNSKAPSSYN	12
3 BAKGRUND	13
3.1 Yrkeslärares och handledares ansvarsområden	13
YRKESSLÄRAREN	13
HANDLEDAREN	14
HANDLEDAREUTBILDNINGEN	15
3.2 Lärlingsutbildningen ur historiskt perspektiv	15
BESKRIVNING AV LÄRLINGSBEGREPP	15
DEN NYA GYMNASIALA LÄRLINGSUTBILDNINGEN	17
STYRDOKUMENT	18
3.3 Begreppsförklaring	19
BEDÖMNINGSMATRIS	19
ARBETSKORT	19
LOGGBOK	19
LÄRLINGSUTBILDNING	19
LÄRLING	20
4 METOD	20
4.1 Intervju och enkät som metod	20
4.2 Val av metod	21
4.3 Val av litteratur	22
4.4 Urval	22
4.5 Intervjuguidens utformande	23
ETIK	24
INTERVJUERNAS GENOMFÖRANDE	24
BEARBETNING AV MATERIALET	25

5 RESULTATET	25
5.1 Sammanställning av intervjuerna.....	25
5.2 Presentation av respondenterna	26
YRKESLÄRARNA:	26
HANDLEDARNA:	26
REDOVISNING AV RESULTATET	27
5.3.1 Ansvar: Yrkeslärare.....	27
5.3.2 Ansvar: Handledare	27
5.4 Sammanfattning av frågeområdet Ansvar	29
5.4.1 Bedömning: Yrkeslärarna	29
5.4.2 Bedömning: Handledarna	31
5.5 Sammanfattning av frågeområdet bedömning.....	32
5.5.1 Dokumentation: Yrkeslärare	32
5.5.2 Dokumentation: Handledare	33
5.6 Sammanfattning av frågeområdet Dokumentation.....	34
6 DISKUSSIONEN	35
6.1 Metoddiskussion	35
6.2 Resultat diskussion	36
6.3 Ansvar	37
6.4 Bedömning	38
6.5 Dokumentation	41
6.6 Slutdiskussion	42
7 LITTERATURLISTA	43
Tidningsartiklar.....	43
Elektroniska källor	44
BILAGOR	46
1 INTERVJUGUIDE YRKESLÄRARE.....	46
2 INTERVJUGUIDE HANDLEDAREN	47
3 HVLLF - LÄRLINGSFÖRSÖK INOM HANTVERKSPROGRAMMET.....	48

1 Inledning

”Läraren ska med stöd av handledaren ansvara för betygsättningen. Skolan har det yttersta ansvaret för betygsättningen och för att läroplanens mål följs.” (Utbildningsdepartementet, 2011-02-23).

Det sa skolminister Jan Björklund vid en presskonferens (2011-02-23) från utbildningsdepartementet när han presenterade den nya gymnasiala lärlingsutbildningen. Det är det här området som intresserar oss. Vi vill undersöka hur yrkeslärarens och handledarens roller ser ut i den nya lärlingsutbildningen. Vi är även intresserade av hur yrkesläraren och handledaren verkar för bedömningen av eleverna vid den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen. Yrkesläraren är styrd av skolans ramar och regler vid bedömningen av eleven medan handledaren även är styrd av arbetsplatsens ramar och regler vid bedömningen. Elevens kompetens bedöms utifrån det sammanhang som den ingår där skolans mål är kursmålen medan arbetsplatsens mål är produktionen. Därför är det angeläget att förstå vilka olika roller som yrkesläraren och handledaren har, för att verka för en så rättvis bedömning av eleven som möjligt.

Valet av inriktningen på vår uppsats kommer sig av att vi är två yrkeslärare, en är utbildad tapetsare och en är utbildad bagare och konditori, som är intresserade av den nya gymnasiala lärlingsutbildningen som startades upp som försöksverksamhet hösten 2008. Utbildningen permanentas nu under gymnasiereformen 2011 vilket leder till att vi kommer komma i kontakt med den i vårt arbetsliv.

Problemformulering och Syfte

Begreppet lärlingsutbildning är ett namn på flera olika sorters utbildningar men som har det gemensamt att det är arbetsplatsförlagda och lärs tillsammans med någon som är mer yrkeskunnig än eleven själv. Från och med hösten 2011 införs gymnasiala lärlingsutbildningen som utgår ifrån elevstatus och där skolan är huvudman. Utbildningen är ett alternativ till att nå en yrkesexamen utöver övriga yrkesutbildningar inom gymnasieskolan. Införandet har föregåtts av en försöksverksamhet som startade 2008. Samtidigt med försöksverksamheten tillsatte regeringen och utbildningsdepartementet den Nationella lärlingskommittén att kontrollera och följa upp utvecklingen av lärlingsutbildningen (SOU 2009:85). Vi vill förklara Nationella lärlingskommitténs uppbyggnad då vi stödjer oss på deras betänkande i vår undersökning. Kommittén består av tio ledamöter som företräder de arbetsmarknadsorganisationer som finns med i lärlingsförsöket. Kommittén är ett rådgivande organ till försöksverksamheten. De har kontinuerlig kontakt med arbetsgivar- och fackliga organisationer, branschorganisationer, skolverket, skolinspektionen och forskare vid olika universitet (SOU, 2010:75). Kommittén har befogenhet att påverka kvalitén och innehållet på lärlingsutbildningen.

Utbildningsdepartementet har varit en bra källa för oss att söka material inom, då vårt ämne rör skolpolitiska beslut. Trots att lärlingsprogrammet bara funnits på försök i tre år så finns det redan material att tillgå. Utbildningsdepartementet tillsätter kommittéer och experter inom olika skolpolitiska utredningar. Dessa utredningar kallas SOU (Statens offentliga utredningar). Slutresultatet av utredningarna ger en tydlig bakgrund till de problem som undersökts och de ger även förslag till åtgärder. Rapporterna ligger ofta till grund för förändringar och diskussioner inom den skolpolitiska debatten.

I en av utredningarna (SOU 2010:75 s 15) har man gjort en uppföljning av företagens erfarenheter vid försöksverksamheten och visar vilka faktorer som styr att de tar emot lärlingar. De faktorer som nämns är behov av att anställa ny arbetskraft, samhällsengagemang och att främja en utbildning som motsvarar branschens kompetenskrav. Företagen i undersökningen anser också att kontinuerliga kontakten mellan företag, skola och elev som viktig. Handledarna på företagen eftersträvar en mer tydlig struktur ifrån skolan. Som exempel ges mer ansvarstagande från skolans sida att driva, planera, kommunicera, kvalitetssäkra och följa upp lärlingsutbildningen (SOU 2010:75 s 15-16). I en artikel i Göteborgs Posten (2011-02 -28) skriver ledarredaktionen om den nya lärlingsutbildningens potentiella möjligheter för de elever som inte klarar att nå högskolekompetensen. I det här sammanhanget tar de upp vikten av en kvalitetsförbättring av lärlingsutbildningen. De hänvisar till skolinspektionens granskning av 39 gymnasier vars övervägande fokus har legat på att få ut eleverna på arbetsplatser men enligt ledarredaktionen krävs det mer än så.

”Såväl handledare som elever måste ha tydliga mål att jobba mot och lärare på skolan måste aktivt följa elevernas kunskapsutveckling även ute på arbetsplatserna, för att kunna ge råd och stöd. Vid sidan av tydliga mål och kvalitetskrav är det viktigt att noga diskutera olika finansieringsformer.” (Göteborgs Posten, 2011-02-28).

Lärlingsutbildningen ska verka för kvalitet och bredd inom yrkesutbildning, där eleven lär sig färdigheter som kan användas hos olika arbetsgivare.

1.1 Syfte

Syftet med vår undersökning är att få kunskap och förståelse för hur yrkeslärares och handledares roller ser ut i bedömningen av lärlingselever på deras lärlingsplatser.

De frågeställningar som undersökningen utgår ifrån är:

- Vilken roll har yrkeslärares i bedömningen av lärlingseleven?
- Vilken roll har handledaren i bedömningen av lärlingseleven?
- Hur dokumenteras lärlingselevens kunskaper på lärlingsplatsen?
- Vem bedömer hur väl lärlingseleven genomgått kursmålen?

1.2 Avgränsning

I vår undersökning går vi inte in på elevperspektivet och inte heller samarbetsformer mellan handledare, yrkeslärare och elev. Vi berör handledarutbildningen kort endast för att synliggöra rollerna vid bedömningen.

I vår undersökning har vi övervägande valt att benämna eleven i lärlingsutbildningen för elev. Vi använder vid några tillfällen även benämningen lärlingselev då vi anser att det passar bättre i sammanhanget.

2 Teoretisk inramning

I den här delen kommer vi att redogöra för olika pedagogers syn på lärandet. Vi utgår ifrån det sociokulturella teoriperspektivet. I utveckling genom lärande tar vi upp det problematiska mötet mellan skola och arbetsplats där rollerna måste vara tydliga för att nå en bra inläring. I avsnittet lärandet är medierat belyser vi hur eleven måste använda sig av både sin intellektuella och manuella kunskap. Under rubriken verksamhetsteorin beskriver vi människors praktiska handlande i en social verksamhet. I nästa avsnitt redogör vi för den kinesiska asken som innehåller yrkeskultur, yrkespraxis och yrkeskunskap. Vi beskriver kortfattat symbolisk interaktionism då vi använder perspektivet som stöd vid våra intervjuer. Under rubriken institutionaliserade former av kunskapsbedömning beskriver vi formativ och summativ bedömning vidare redogör vi för en ny kunskapssyn.

2.1 Olika pedagogers syn på lärandet

I vårt samhälle är en låg arbetslöshet och en välutbildad befolkning tecken på hög levnadsstandard och bra livsvillkor. De senaste åren har det dock varit mycket diskussioner i svensk media om det dåliga statistiska resultatet i skolan och en stigande ungdomsarbetslöshet. Som en åtgärd mot detta har regeringen i den nya gymnasiereformen infört lärlingsutbildningen samt ändrat så att eleverna inom de yrkesinriktade programmen inte behöver läsa de högskoleförberedande ämnena. Syftet med det är att de ungdomar som inte kan nå upp till högskolebehörigheten ska ges en möjlighet att få en bra utbildning som genererar till anställningsbarhet. Det i sin tur är en åtgärd för att minska ungdomsarbetslösheten. Som blivande yrkeslärare kommer vi att arbeta med den formen av utbildning. Därför är det betydelsefullt för oss att sätta oss in i och verka för hur en bra kvalitet på lärlingsprogrammen bör se ut. Vi har valt att rikta in oss mot handledarens och yrkeslärarens roller för att se hur de arbetar för att eleven ska få en så bra utbildning som möjligt.

För att få en förståelse för hur lärandet och bedömningen av eleven sker på en arbetsplats har vi tagit del av tidigare pedagogers syn på hur kunskap utvecklas. I vår undersökning utgår vi ifrån det sociokulturella teoriperspektivets syn på lärande. Det är ett omfattande perspektiv som är under ständig utveckling och det finns en oändlig mängd litteratur att tillgå. Vi har därför valt att begränsa oss och ta upp de valda delar inom perspektivet som vi anser ger en djupare innebörd till vår uppsats och undersökning.

Sociokulturellt teoriperspektiv

Det sociokulturella perspektivet bestod från början av två olika grenar om kunskap och lärande som förenades till en. Det var den amerikanska pragmatiska traditionen hos Dewey och Mead och den kulturhistoriska traditionen hos Vygotskij, Laria och Leontjev (Dysthe, 2003:31). Vi har begränsat oss till delar av Dewey och Mead samt Vygotskij och Leontjev syn på kunskap och lärande.

Lev Vygotskij utvecklade det sociokulturella teoriperspektivet. Enligt Vygotskij är det den sociala miljön som utvecklar eleven, där både lärare och elev måste vara aktiva (Lindqvist, 1999:73). All intellektuell utveckling har sin utgångspunkt i social aktivitet enligt Vygotskij. Enligt sociokulturell teori kan lärandet inte delas upp i delar utan sker alltid utifrån det sammanhang som det ingår. På arbetsplatsen sker lärandet i den sociala gemenskap som den ingår i och lärandet är alltid aktivt. Handledaren anpassar arbetsuppgiften efter elevens kunskapsnivå och ger fortlöpande återkoppling, där dialogen mellan dem är central för

lärandet. Med hjälp av språket kan eleven reflektera över sina handlingar och förstå hur, vad och varför frågor. På så vis blir eleven en del av den yrkeskultur som den ingår i med stöd av handledaren. Vygotskij kallar denna kunskapsprocess för internalisering där eleven först lär sig bemästrandets konst och sedan gör kunskapen till sin egen genom appropriering (Dysthe, 2003:78-79). Det vill säga eleven har utvecklat sin yrkesskicklighet.

De kunskaper, normer och värden som skapats genom generationer av människor förs vidare från individ till individ. Det är en process som ger oss möjligheten till ständig utveckling. På grund av att den inte är medfödd utan hela tiden måste överföras från generation till generation så är det också en krävande process (Dewey, 2009:36–37). Den som lär ut måste förmedla meningen med det som lärs till den lärande. I det här sammanhanget skriver Dewey:

”För att man skall kunna förmedla en erfarenhet måste den formuleras. För att formulera den krävs att man går ut ur den och ser på den som en annan skulle se den, att man överväger vilka kontaktpunkter den har med den andres liv, så att erfarenheten kan få en sådan form att han kan uppfatta dess mening.” (Dewey, 2009:40).

Att skapa mening och en långsiktig förståelse för utbildningen är den mest betydelsefulla delen i lärlingsutbildningen och även den svåraste. För många ungdomar blir de en allt för stor omställning att kastas ut i vuxenlivet. Oftast kommer de till arbetsplatsen utan tidigare erfarenhet och hamnar i en helt ny social miljö med andra krav än vad skolan tidigare har ställt. Det ställer i sin tur krav på att handledaren har den kompetens som krävs att möta eleven i dess omtumlande omställning. Enligt Dewey (Dewey, 2009:175) är det angeläget att den verksamhet som eleven befinner sig i skapar ett intresse hos eleven som på så vis kan knyta an lärandet till sin egen referensram. Dewey ser inte lärarrollen som lika central som Vygotskij gör. Istället har läraren en mer undanskymd roll och eleven är mer utlämnad att utveckla sin kunskap själv (Dysthe, 2003:88).

Utveckling genom lärande

Det är lärarens uppgift att anpassa lärandet till en nivå så att eleven ständigt utvecklas. För Vygotskij leder inte allt lärande av sig självt till utveckling, utan läraren måste först väcka elevens intresse och strävan efter att lära sig mer. Vygotskij menar att läraren måste hitta elevens närmaste utvecklingszon så att eleven inte befinner sig på en nivå som den redan har nått upp till. Lindqvist (1999:248) skriver att Vygotskij ser läraren som en professionell organisatör i den sociala lärandemiljö som elev aktivt deltar i. Läraren måste enligt Vygotskij även ha en fördjupad kunskap inom sitt ämnesområde men även inom pedagogiken för att kunna förmedla sitt kunnande till eleven. Vygotskij är också tydlig med att skolan måste bli en del av samhället för att hålla sig levande (Lindqvist, 1999:248). Skolan kan inte förvänta sig att samhället ska anpassa sig efter skolan. Dewey ansåg till skillnad från Vygotskij att skolan skulle vara ett samhälle i miniatyr där eleverna skulle tränas till demokratiska medborgare (Lindqvist, 1999:74). Det är i mötet mellan skola och arbetsplats som är problematisk. Rollerna måste vara tydliga för att eleven inte ska hamna i kläm mellan sådana otydligheter under sin utbildning på arbetsplatsen.

Lärandet är medierat

Mediering är ett av huvudbegreppen inom sociokulturell teori. Innebörden är att vårt sätt att tänka, agera och förstå saker är präglad av den kultur vi tillhör. Vi formas också av kulturens intellektuella och praktiska redskap (Säljö, 2000:81). Språket är för Vygotskij vårt viktigaste medierande redskap det hjälper oss att reflektera över våra handlingar och över oss själva.

Precis som Vygotskij lägger Dewey tyngden på hur språket vidareutvecklar vår intelligens genom reflektion och tillägnelse. Även våra andra sinnen som lukt, syn och känsel bidrar till denna utveckling. Intelligens är enligt Dewey något som ständigt förändras på olika sätt beroende av det språkliga och sociala sammanhang vi befinner oss i (Trost, 2010:19).

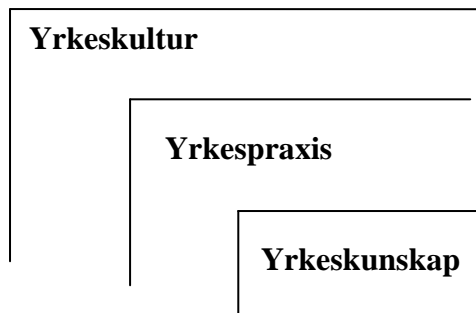
Om en bagare på ett bageri tänker baka ett nytt sorts bröd måste han använda sig av både sin intellektuella och manuella kunskap. Han måste först undersöka vilket recept som passar bäst för ändamålet. Vidare behöver han undersöka om det finns en marknad och ett intresse hos kunderna av att köpa brödet. Han måste fråga sig om det finns rätt utrustning samt arbetskraft för tillverkningen på arbetsplatsen. Han behöver diskutera med kunniga kollegor om deras erfarenheter av brödbakning samt om smak och utformning. Kostnaderna måste räknas ut och inköp av ingredienser göras. Under tillverkningen kommer han att behöva fundera över vad han gör samt ha en kontinuerlig diskussion med kollegor. Eventuellt behöver han korrigera de olika arbetsmomenten efter hand. Säljö (2000:80-81) skriver i det här sammanhanget om hur människor arbetar med hjälp av olika medierande redskap. Genom sin yrkeskompetens kan bagaren använda de intellektuella, manuella och språkliga medierande redskap som finns till förfogande för att lyckas med sin brödbakning. För att förstå handledarens och yrkeslärares roller på elevens arbetsplats måste vi få en insikt om vilka medierande redskap som används. Vi behöver även förstå det sociala sammanhang som de ingår i vid bedömningen av eleven. Enligt Hansson (2009:107) krävs det en förmåga att kunna reflektera över sitt eget kunnande för att möjliggöra bedömning. Kan man inte det, utgår lärandet endast ifrån hur momentet eller arbetet ska utföras på ett bra sätt på den arbetsplatsen där momentet eller arbetet utförs. Dewey ansåg att vår intelligens hjälper oss att koppla ihop det vi lär oss med de vi redan har lärt vilket resulterar i en helt ny förståelse (Trost, 2010:18-19). Enligt Dewey sker lärandet alltid i ett socialt sammanhang där språket är det viktigaste verktyget i läroprocessen.

Verksamhetsteorin

Denna teori var först utarbetad av Vygotskij men hans elev Leontjev vidareutvecklade den. Teorin utgår ifrån människors praktiska handlande i en social verksamhet. Om vi ska förstå en människas aktivitet så måste vi vara insatta i det verksamhetssystem som den ingår i. De människor som verkar inom de olika systemen återskapar kontinuerligt den sociala praktiken de ingår igenom samarbete (Säljö, 2000:138). Det kan till exempel vara inom yrkesområden som skolan, restaurangen eller bilverkstaden där de som arbetar har utvecklat egna yrkeskulturer och arbetssätt. Med andra ord skiljer sig de olika verksamhetssystemen åt och det arbetsformer som passar inom ett yrkesområde behöver inte nödvändigtvis göra det inom ett annat. När snickaren ska lära sig att hantera en skruvmejsel på rätt sätt krävs det tålmod och fokusering. När snickaren sedan lärt sig att använda skruvmejseln rutinmässigt använder han den i sitt arbete utan att reflektera över hur han gör. Säljö skriver att skolan och utbildningen uppfattas som platser där man lär sig "generell kunskap" som sedan tillämpas i "verkligheten" (2000:141). Problemet här är att vi inte inser att även skolan skiljer sig åt från andra verksamhetssystem. Det leder till den "transferproblematik" som ofta uppstår när skola och arbetsliv möts. Lärandet sker i den sociala kontext där den ingår och kan inte flyttas utan komplikationer till ett annat sammanhang. Om vi ser det från lärlingsutbildningens perspektiv där skola och arbetsplats möts, så kan vi se problematiken även för yrkeslärares och handledarens. Det är två olika verksamhetssystem som ska utarbeta en struktur för sina respektive roller.

Kinesisk ask

I en studie av yrkeslärares yrkespedagogik visar Höghielm (Hansson, 2009:104) att de i sin yrkesdidaktik arbetar utifrån tre nyckelbegrepp, yrkeskultur, yrkespraxis och yrkeskunskap. Nyckelbegreppen bildar tillsammans yrkeslärares yrkeskompetens. Med nyckelbegrepp menas att de tillsammans skapar mening, samband och förståelse för eleven och lägger grunden för yrkeskunnandet. Vilket i förlängningen också leder till flexibilitet på arbetsmarknaden. För att eleven ska få en fullvärdig yrkesutbildning krävs det att yrkesläraren använder hela sin yrkeskompetens i undervisningen (Hansson, 2009:42).

Kinesisk ask

Figuren ovan visar hur Höghielm beskriver de olika begreppen *yrkeskultur*, *yrkespraxis* och *yrkeskunskap* förhåller sig till varandra i formen av en kinesisk ask (Hansson, 2009:104). Den yttersta asken, *yrkeskultur*, kan förklaras med när eleven för första gången kommer till en arbetsplats. På arbetsplatsen finns det alltid olika moment som inte är fristående från situationen utan är en överföring mellan det tekniska kunnandet och moment som vuxit fram genom åren. Det är de kollektiva erfarenheterna som överförs, det kan vara kunskaper som går långt tillbaka i tiden. Det här ger eleven förståelse för sin egen yrkesidentitet. Den mellersta asken, *Yrkespraxis*, innehåller specifika yrkestraditioner. Eleven följer de regler och procedurer som gäller för yrkestraditionen. Yrkespraxisen är starkast i äldre yrken men förekommer i nyare yrken och är föränderlig över tid. Den sista asken, *Yrkeskunskap*, är när eleven utför sina handlingar utifrån sina erfarenheter och reflekterar över dem. Man kan förklara det med medvetenheten i handlingen, det är när man med sitt yrkeskunnande vet hur man bör handla i utförandet av arbetsuppgiften. (Hansson, 2009:104–106).

Symbolisk interaktionism

Mead var professor i filosofi och han är den som i huvudsak förknippas med symbolisk interaktionism. För att kortfattat förklara perspektivets betydelse så innebär det att vi formar oss i andra människors reaktioner på vårt beteende. Vi ser på oss själv genom andras ögon och förändras hela tiden från en stund till en annan. Vår personlighet är inte bestående. ”Kroppens födelse är biologisk, men människans födelse är social” (Svedberg, 2007:34). I vardagen ger vi varandra och oss själv egenskaper som benämns som om de vore medfödda och inte går att förändra. Vi kan till exempel säga att Anna är osäker och Karin är intelligent i beskrivningen av andra människor. Vid närmare eftertanke vet vi att vi kan agera osäkert i en situation och beslutsfattande i en annan. Det samma gäller intelligens. Vi kan verka intelligenta i en situation och mindre i en annan. (Trost, 2010:18–19).

2.2 Institutionaliserade former av kunskapsbedömning

Det har förekommit former av kunskapsbedömning i Europa sedan 1100-talet. Då var det framförallt lärosäten i Paris och Bologna som introducerade examinationer. Där det var vanligast med muntliga förhör då studenterna skulle återge inlärd svar på kända frågor (Korp, 2001:26). Andra exempel på institutionaliserad bedömning är vid den här tiden hantverksskrånas gesällprov (Korp, 2003:26).

”Förekomsten av examinationer innebar att en strukturerad kunskapsmängd måste definieras, skrivas ner och publiceras, ämne för ämne, så att den kunde läras ut i skolorna. Tydligare mål och en mer strukturerad planering av undervisningen ökade utbildningens synbara värde. Samtidigt tenderade dock det urval av kunskaper som testades i examinationerna att bli definierade för vad som lärdes ut i skolorna, vilket ledde till det vanliga klagomålet att undervisningen dominerades av proven.” (Korp, 2003:27).

Det här anses vara början till läroplanerna och början till vår tids bedömning av elever.

Formativ bedömning

Den formativa bedömning riktar sig mot elevens specifika lärprocess. Den strävar efter att påverka elevens syn på ämnet, viljan att fördjupa, undersöka och analysera. Den syftar även till att fungera som ett stöd i elevens lärprocess genom att vara en del av undervisningen. Där är framförallt dialogen mellan lärare/handledare och elev ett betydelsefullt verktyg. Formativa bedömningen är dessutom en del av elevens självbedömning (Carlsson, 2007:112). Genom att eleven blir medveten om sin kunskap blir det också tydligt vad som behöver förbättras. Det är läraren/handledarens uppgift att hjälpa eleven att få den insikten och fortsätta att stötta eleven i läroprocessen. Tillsammans med en lärare/handledare kan eleven bli medveten om vad som ska fokuseras på för att utvecklas i rätt riktning. Det har visat sig att elever som lyckats bra i sina studier har lärt sig att reflektera över sin egen lärprocess med stöd av en lärare/handledare (Carlsson, 2007:112).

Det är elevens aktiva deltagande som är betydelsefullt i den formativa bedömningen. Att klara av att reflektera över sitt eget kunnande ger eleven möjlighet att utvecklas i sin lärandeprocess. Forskning visar att ”elevers lärande förbättras när den formativa bedömningen får högre kvalitet” (Carlsson, 2007:112–113). De forskningsresultat som professorerna Black och William (Lundahl & Folke-Fichtelius, 2010:167) redogör för inom området bedömning visar att kärnan i den formativa bedömningen är samspelet mellan lärare och elev. Där bedömningen måste vara *för* lärandets framtidssträvande och utvecklande synsätt. Med det menar forskarna att bedömningens syfte är utveckling och att få eleven att sträva framåt i sin lärandeprocess.

Inom lärlingsutbildningen sker bedömningen av elevens prestationer kontinuerligt i produktionen på arbetsplatsen. Det är miljön och sammanhanget i den autentiska miljön som bedöms vilket ger ett mångdimensionellt lärande att ta hänsyn till. För elever som läser hantverks- och yrkesprogram är en central del i utbildningen kvalitetsnivån. För eleverna handlar det om att i en framtid bli anställningsbara (Lundahl & Folke-Fichtelius, 2010:177) och få en möjlighet att försörja sig inom yrket. I den här kvalitetsbedömningen är det betydelsefullt med kamrat och självbedömning. I många hantverksyrken är det kvalitén som är hantverket. Det är därför viktigt att eleverna reflekterar över varför de gör på ett visst sätt och vilka konsekvenser de får. Vid användningen av rätt arbetsmetoder så kan ändå slutresultatet se olika ut. Därför är en stor del i den formativa bedömningen även

kamratbedömning. Inom hantverks- och yrkesprogrammen diskuterar eleverna tillsammans varandras arbeten med för och nackdelar. Det i sin tur leder till att eleverna blir medvetna om sina arbetsmetoder (Lundahl & Folke-Fichtelius, 2010:178). ”Kärnan i bedömning för lärande är att skapa en öppen medvetenhet om kvalitet; kvalitet i kunskap, i förmåga, i förståelse och i förtrogenhet. Det synliggör vad lärande går ut på, eleven lär sig lära.” (Lundahl & Folke-Fichtelius, 2010:178).

Summativ bedömning

Den summativa bedömningen är resultat som summeras till betyg (Carlsson, 2007:112). Ett exempel på summativ bedömning är det betyg som eleven får i årskurs åtta. Syftet med summativ bedömning är att ta reda på vad eleven har lärt sig under kursen. Det sammanfattas vanligen med ett prov. Statestik och nationella prov är exempel på hur summativ bedömning används där elevers prestationer blir ett mått på skolans resultat (Lundahl & Folke-Fichtelius, 2010:16). Det här är exempel på hur extern bedömningspraktik kan hamna i konflikt med bland annat skolans mål och interna bedömningar.

Summativ är en bedömning *av* lärande, medans formativ är bedömning *för* lärande. De båda är beroende av varandra för att läraren ska kunna sammanfatta elevens kunskapsutveckling vid den slutliga bedömningen. Summeringen av vad en elev lärt sig har ett summativt syfte och kan inte främja elevens kunskaper. Den summativa bedömningen kan liknas med ett ”kvitto” på vad eleven lärt sig samtidigt som kompetensen kan vidareutvecklas (Carlsson, 2007:129).

Som tidigare nämnt avslutas ofta ett moment med en summativ bedömning i vad eleven lärt i just det momentet. I en avhandling skriver Spanget Christensen att en sådan bedömning endast ger insikt i vissa delar av lärandet. Han menar att man då inte bedömer orsak – verkan förhållandet mellan undervisning och lärande. ”En summativ bedömning efter avslutad undervisning ger inte någon information om kunskapsprocesser i undervisningen medan den pågår. I ett ämnesbedömande lärar- elevsamtal får läraren möjligheter att justera undervisningen så att elevers lärande utvecklas” (Skolverket, Christensen, 2004).

Ny kunskapssyn

Enligt Helena Korp (2003:45) sker det en förändring av kunskapssyn inom human- och samhällsvetenskaperna. Sedan 1960-talets slut har positivismen och den logiska empirismen blivit ifrågasatt som grund för kunskap (Korp, 2003:45). Pedagogiska forskare anser idag att studier av människors handlande behöver ”metoder och teorier som undersöker människors tänkande och rationalitet” (Korp, 2003:45). Man kan inte som i tidigare forskning utgå ifrån naturvetenskaperna. Korp skriver att inom den pedagogiska forskningen har det skett ett paradigmskifte. Från rent kvantitativa arbetsätt anser hon att man nu ser kunskapen som en reflektion ”som fokuserar på människors subjektiva förståelse av sin verklighet och det kollektiva meningsskapande som binder samman människor” (Korp, 2003:45). Det förklaras genom att intresset har ökat för metoder som fokuserar på människors förståelse av sin verklighet och det gemensamma meningsskapandet. Det vill säga att kunskapen uppkommer i samspelet mellan människor (Korp, 2003:46).

Det är förändringar i den ekonomiska strukturen som har påverkat utbildningssystemet genom åren. Utbildning har idag ett bakomliggande ekonomiskt intresse där den anpassas efter arbetsmarknadens behov. Utbildningen är målstyrd mot specifika yrkeskunskaper. Vi utbildar oss i en allt större utsträckning och under tiden vi är arbetsföra har många perioder av

vidareutbildning. Det har i sin tur medfört att bedömningssynen förändrats där effektivitet sätts i första rummet. Det finns nu ett större behov att motivera exempelvis svagt presterande elever som annars snabbt skulle hamna i arbetslöshet. Elever får numera föra sig fritt i klassrum, diskuterar fram svar på frågor och hjälper varandra på ett sätt som inte har gjorts tidigare. Korp skriver att det är därför vi behöver en förändring av våra bedömningsmetoder. Bedömningen har i stället blivit mer formativ. Enligt Korp kan det vara ”en del av förklaringen till att lärare, politiker och utbildningsforskare på senare tid har sökt så intensivt efter nya former och funktioner för kunskapsbedömning” (Korp, 2003:50).

Följden av det här ser vi i de nya betygsstegen, som införs höstterminen 2011, där en av de stora bitarna är ”att progressionen mellan betygen synliggörs” (skolverket, 2011-05-01). Det vill säga att man har försökt att hitta nya bedömningsformer i det kommande betygssystemet. Om syftet i den nya läroplanen är en progression kan inte bara den kvantitativa (summativ) kunskapen bedömas utan även den kvalitativa (formativ) kunskapen måste utgöra en stor del i bedömningen.

3 Bakgrund

3.1 Yrkeslärarens och handledarens ansvarsområden

I det här avsnittet redogör vi för yrkeslärarens och handledarens ansvarsområden och vad som ingår i dem. Yrkesläraren representerar två olika yrkeskulturer dels sitt hantverk och dels läraryrket. Handledaren är en viktig länk mellan skolan och arbetsplatsen och har en betydelsefull roll i elevens kunskapsutveckling. Vi tar även upp de stora dragen i den rekommenderade handledarutbildningen som skolverket och skolminister Jan Björklund förespråkar.

Yrkesläraren

Hansson diskuterar yrkeslärarens didaktiska kompetens i sin bok ”Didaktik för yrkeslärare” (2009). Som yrkeslärare representerar man två olika yrkeskulturer. Den ena är den hantverksinriktning som yrkesutbildningen representerar och den andra är läraryrket. På det här viset skiljer sig yrkeslärare från andra lärare. I en undersökning visar Johansson och Hedman (Hansson, 2009:43-44) vilka faktorer som är gemensamma men också vilka som skiljer yrkesdidaktik från ämnesdidaktik. Undersökningen visar att yrkesdidaktiken tar sin utgångspunkt i det yrkesdidaktiska kunskapsområdet men även ifrån arbetslivet, där yrkesutbildningens didaktik är hämtad. Ämnesdidaktiken utgår från det akademiska kunskapsområdet. Undersökningen visar även att yrkesdidaktiken måste beakta lagar, regler för respektive bransch men också kraven från olika branscher och organisationer. Något liknande finns inte för ämnesdidaktiken, där är skolan beslutsfattare.

Det är brytningen mellan skolförlagd och yrkesförlagd utbildning som är problematisk för yrkesläraren och eleven. ”Medan yrkeskunskap på ett övergripande plan handlar om att utveckla ett situerat, yrkesmässigt omdöme handlar skolkunskap om att lägga en grund för yrkeskunnandet” (Hansson, 2009:45). En studie av Engström (Hansson, 2009:45–56) visar att yrkeslärare ska kunna leda andra, skapa trygga relationer, strukturera och organisera arbetet. I yrkesutbildningen ligger extra fokus på att skapa trygga relationer så att eleven fostras att fungera även i en social kontext på arbetsplatsen, som i ett längre perspektiv ska leda till anställningsbarhet. I den nya lärlingsutbildningen är eleven först på skolan ett antal veckor innan utplaceringen på arbetsplatsen. Antalet veckor kan dock skilja sig mellan de olika

lärlingsutbildningarna (SOU 2010:19 s 40). Yrkesläraren förbereder eleven inför utplaceringen så att det inte ska bli en allt för stor omställning att komma ut i yrkeslivet. Eleven behöver få de förkunskaper som krävs för att kunna tillgodogöra sig utbildningen (SOU 2010:19 s 40). Arbetslivets krav skiljer sig ifrån skolans, som tidigare nämnts i inledningen, genom att fokus ligger på ekonomi och produktion och inte som i skolan på lärande (Illeris, 2007:262). Omställningen att komma ut i arbetslivet med krav på färdighetskunskaper, produktionsresultat och granskning av en handledare ställer höga krav på elevens kompetens.

På skolverket finns det riktlinjer för hur yrkesläraren tillsammans med handledaren ska arbeta för att kvalitetssäkra lärlingsutbildningen (Skolverket, Handledarutbildning). Här måste yrkesläraren göra tolkningar av kurser och kursmoment och följa upp momenten på arbetsplatsen. Under den skolförlagda utbildningen kan yrkesläraren planera de olika kurserna och kursmomenten efter elevens utveckling och lärande. Det upplägget fungerar inte på arbetsplatsen utan där är det de specifika arbetsuppgifterna i produktionen som styr vad eleven lär sig. Därför är det betydelsefullt att yrkesläraren undersöker om företaget kan tillgodose eleven med alla de kursmoment som krävs för en fullvärdig yrkesutbildning (SOU 2010:19 s 39). Som det ser ut idag kan skolan gå in med en skolförlagd utbildning för de moment som saknas på arbetsplatsen. Det finns även möjlighet på en del skolor att ta in ytterligare en arbetsplats för att eleven ska uppnå målen för utbildningen.

Bedömningen och betygssättningen av elevens prestationer och kunskaper ska också ske med stöd av kursmomenten i lämpliga kurser (Skolverket, Handledarutbildning). I ett betänkande från Lärlingsutredningen (SOU 2010:19 s 40) förslår man införandet av en lärlingshandbok. Tanken med förslaget är att underlätta för eleven att få en överblick av sitt eget lärande samt en förståelse för att bedöma kvalitén av den arbetsplatsförlagda utbildningen. Med det här vill man inte lägga över hela utbildningsansvaret på eleven och handledaren. Skolan ska fortfarande ha det yttersta ansvaret för att eleven når målen för utbildningen. Det som eftersträvas är en kvalitetssäkring av elevens utbildning där man vill tydliggöra att eleven når kunskapsmålen. Lärlingsboken har på så vis ett summativt och formativ syfte. Yrkesläraren får reda på vad eleven har lärt sig och eleven blir delaktig i bedömningen samt får insikt om vad som behöver utvecklas (Skolverket, Formativ bedömning).

Handledaren

Handledaren är en viktig länk mellan skolan och arbetsplatsen och har en betydelsefull roll i elevens kunskapsutveckling. Yrkesverksamheten kräver kunskaper, förståelse och insikter på en hel del olika områden. Det är inte enbart inom de teoretiska eller praktiska kunskapsområdena. Utan också hur eleven använder kunskaperna i det praktiska arbetet som handledaren måste ta hänsyn till samt att denne bedömer eleven under lärlingsutbildningen. Handledaren är yrkesområdets representant gentemot eleven och tydliggör yrkeskraven samt vad eleven uppnått i förhållande till dem (Lauvås & Handal 2001:349). Bedömningen blir formativ. Utan ett sådant tydliggörande av yrkeskraven saknar handledningen innehåll.

Handledningen av eleverna på arbetsplatsen är också en faktor som spelar stor roll för standarden av utbildningen (SOU 2010:19). Handledarens roll är en viktig del i kontakten mellan skolan och arbetsplatsen för att kunna kvalitetssäkra utbildningen för eleven. I länder där lärlingsystemet är väl etablerat förekommer det ofta en omfattande handledningsutbildning (SOU 2010:19). Erfarenheter från olika lärlingsförsök visar att avgörande faktorer för ett gott arbetsplatsförlagt lärande är en utvecklad, nära och planerad

samverkan mellan skola och handledare (SOU 2009:85 s 70). Handledaren behöver också vara ändamålsenligt utbildad, yrkeskunnig och ha en yrkeslärare som kontaktperson på elevens skola. För att säkra en skicklig handledning bör handledaren genomgå en handledarutbildning. Handledaren har en nyckelroll i elevens utbildning när det gäller bedömning, genomförandet och planering av elevens kunskaper och utbildning. Omfattningen och innehållet i handledarutbildningen ansvarar skolhuvudmannen för och bestäms i samverkan med det lokala lärlingsrådet (SOU 2009:85 s 70).

Handledareutbildningen

Skolverket har arbetat fram riktlinjer för handledarutbildningar som en ”verktygslåda för gymnasial lärlingsutbildning” (Skolverket, Handledarutbildningen). De arbetar efter en modell där ”samverkan mellan lärare och handledare ska ge läraren kunskaper om arbetsplatsen och handledaren kunskaper om skolans mål och förutsättningar för elevens utveckling” (Skolverket, Handledarutbildningen). Skolverket påvisar vikten av samverkan mellan handledaren och yrkesläraren i det dagliga pedagogiska arbetet samt elevens utveckling i dess lärande. De olika delarna är: Vad är handledning? Motivera för handledaruppdraget, Känslor i handledning, Arbetsmiljö & säkerhet regler & lagar, Kvalitetssäkring och Uppföljning.

Delarna är tänkta som stöd till skolledare och lärare när de genomför handledarutbildning och den som utbildar väljer delar i den ordning som känns rätt för målgruppen. Delar som tas upp under handledningen är frågor som ”praktikens betydelse och ställning, de inblandade parternas roller och uppgifter, utbildningens upplägg, kurser, kärn- och karaktärsämnen samt bemötande av eleven och introduktion på företaget. De tar även upp dokumentation, exempelvis loggbok, dagbok etc.” (Skolverket, Handledarutbildning).

Det är angeläget med handledarutbildning för de här handledarna då de ofta träffar eleven betydligt mer än yrkesläraren. Bedömningen ska ske i samråd mellan yrkesläraren och handledaren. Björklund (2011-02-23) säger i sin presentation att ”Läraren ska med stöd av handledaren ansvara för betygsättningen. Skolan har det yttersta ansvaret för betygsättningen och för att läroplanens mål följs.” Björklund försätter med att säga att ”Kvalitén i lärlingsutbildningen ligger tillsist i mötet på den enskilda arbetsplatsen mellan handledare och lärling.” En utbildad handledare bör ha kännedom om bedömning och betygsättning av kursmomenten samt konkretisering av kursmålen, tolkning av kurser och kursmoment, dokumentation och skolans betygssystem (Skolverket, handledarutbildning).

Enligt förordningen om försöksverksamheten med den gymnasiala lärlingsutbildningen är utbildningens syfte följande, ”Gymnasial lärlingsutbildning syftar till att ge eleverna en grundläggande yrkesutbildning, ökad arbetslivserfarenhet och en möjlighet att under en handledares ledning, på en arbetsplats, få fördjupade kunskaper inom yrkesområdet” (Skolverket, Kursinformation). Här betonas handledarens roll i lärlingsutbildningen.

3.2 Lärlingsutbildningen ur historiskt perspektiv

Beskrivning av lärlingsbegrepp

När vi går tillbaka i tiden och granskar lärlingsystemet finner vi att utbildningsvarianten inte har slagit väl ut under någon period i Sverige. Regeringen har under olika tidpunkter försökt påverka yrkesutbildningarna genom olika satsningar.

I Sverige har yrkesutbildningen sina rötter i hantverksskråna (Olofsson, 2000:24). Skråna har ursprungligen reglerat utbildningsgången för de olika hantverksyrkena. Hantverksskråna har genom tiden varit en slags garanti för en bra yrkeskunskap samt ett skydd mot konkurrens av otillbörliga som inte var medlemmar i skråorganisationen. Skråväsendet upplöstes år 1846 på grund av näringsfrihetens genomförande. Under skråväsendets tid var den ända möjliga utbildningen att gå som lärling hos en mästare som var ansluten till ett skrå. Det var endast pojkar som fick vara lärlingar och de fick en väldigt liten lön. Lärlingstiden varade i 3-5 år och avslutades med ett gesällprov. Varje skrå hade sina förordningar om vad lärlingen skulle lära under sin lärlingstid och var olika i hantverksyrkena.

I Sverige introducerades yrkes och lärlingsskolor 1918 genom ett riksdagsbeslut. Yrkeskolan skulle vara en vidareutbildning på lärlingsutbildningen (Olofsson, 2000:24). Men det visade sig att det gav ett dåligt resultat endast 10 000 elever under 1920-talet. En undersökning från 1940-talets mitt visade det sig att endast 5 % av industriarbetarna hade yrkesutbildning bakom sig (Olofsson, 2000:24). Den yrkesutbildningen följde till stor del lärlingsmodellen men yrkesteorin skedde på kvällstid och var utan statsbidrag.

Under mellankrigstiden var det stor arbetslöshet och staten började diskutera yrkesutbildningarnas betydelse. Framförallt i samband med den höga ungdomsarbetslösheten. Det startades särskilda verkstadsskolor som skulle innehålla skolbaserade inslag för att motverka arbetslösheten samt att påverka arbetskraftens rörlighet (Olofsson, 2000:25). Yrkesutbildningarna skulle möjliggöra en starkare och högre ekonomisk tillväxt i snabb teknisk takt.

År 1950 blev det äntligen ett genombrott och elevtillströmningen ökade till yrkeskolorna. Den här expansionen fortsatte sedan på 1960- och 70-talen, för första gången var elevantalet över 50 000 (Olofsson, 2000:26). Nu möjliggjordes en utbyggnad av yrkesutbildningen och statsbidrag ökade. Det efterfrågades också mer och längre utbildning. På 1960-talet ifrågasattes hela strukturen för yrkesutbildningen som vuxit fram på 1900-talet. Det här skedde i samband med reformeringen av den obligatoriska utbildningen (folkskola till enhetsskola) som senare blev den nioåriga grundskolan. Under 1970-talet byggdes den yrkesinriktade utbildningen ut och fick yrkeshögskolor då särskilt de tekniska utbildningarna. I mitten av 1980-talet genomfördes en omfattande utredning av yrkesutbildningen. Den utredningen lade grunden till treåriga gymnasiala yrkesutbildningen. Med en treårig utbildning så skulle allmänkompetensen öka genom att de praktiska inslagen blev en tredjedel av utbildningen. Avsikten med de yrkesutbildningarna som infördes på 1980-talet var även att ge eleverna en inträdesbiljett till de högre utbildningarna (Olofsson, 2000:27).

Politikerna har genom tiderna försökt att skapa förbindelser mellan teoretiska utbildningar och yrkesutbildningar. Men ett stort problem är att det finns olika huvudmän allt ifrån kommuner, staten till enskilda företag. En kritik som ges mot offentliga yrkesutbildningar är att de inte uppdateras till kompetensbehovet som efterfrågas på arbetsmarknaden. Lärlingssystemet har en del fördelar som att anpassa innehållet efter företagets behov och att de lättare hänger med i den tekniska utvecklingen än vad de statliga eller kommunala yrkesutbildningarna har. Dagens lärlingsutbildning har vuxit fram ur ett försök som varit lyckat och permanentas 1 juli 2011.

Den nya gymnasiala lärlingsutbildningen

Bakgrunden till införandet av den gymnasial lärlingsutbildning började 2007 när Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) gjorde en granskning av den svenska yrkesutbildningen (SOU 2009:85 s 15). I sin granskning "Learning for jobs – the OECD policy review of vocational education and training in Sweden" (2008) påpekade OECD vilka utmaningar som yrkesutbildningen i Sverige står inför. De tar bland annat upp den stora ungdomsarbetslösheten och rekommenderar Sverige att införa en lärlingsutbildning som ett komplement till den övriga yrkesutbildningen (OECD, 2008:5-6). OECD föreslår att Sverige först startar upp en försöksverksamhet för att inte riskera att ställas inför några oväntade effekter och få tid till att bygga upp ett samarbete mellan skola och arbetsplats (OECD, 2008:16).

Nu står vi inför den nya gymnasierformen som startar hösten 2011. Där blir lärlingsutbildningen en permanent del av gymnasieskolan. Den har föregåtts av en försöksverksamhet som startade 2008 genom ett beslut av regeringen. Anledningen till försöksverksamheten var att man ville ha en grund för utformningen av lärlingsutbildningen inför permanentandet. Samtidigt med starten av försöksverksamheten tillsattes också den Nationella lärlingskommittén med uppdrag att kontrollera och följa upp försöksverksamheten, i första hand utifrån arbetsmarknadens behov (SOU 2010:75 s 13).

Den gymnasiala lärlingsutbildningen regleras av "Förordningen om försöksverksamheten med gymnasial lärlingsutbildning" (SFS 2007:1349). Under 21 § (SFS 2007:1349) i förordningen kan man läsa att de skolor som erbjuder gymnasial lärlingsutbildning kan ansöka om ett statsbidrag på 25 000 kronor per elev och läsår. Bidraget ska täcka skolans kostnader för utvecklingen av lärlingsutbildningen samt ersätta de företag som tar emot lärlingar. Vidare står det att högst 10 000 kronor får användas av skolan till utvecklingen av lärlingsutbildningen. Resterande 15 000 kronor ska gå till arbetsgivaren. Det kan ställas emot skolverkets uppföljning (SOU 2010:75 s 13-14) om hur de privata och kommunala skolorna använder bidraget. Där de kommunala skolorna har använt 15 procent av bidraget till att ersätta företagen som tar emot lärlingar medan de privata skolorna har använt 1 procent av bidraget för samma ändamål.

Det finns även ett statsbidrag att söka för att finansiera handledarutbildningen på 3500 kronor per läsår och handledare (SFS 2008:756, 5§). Enligt 4 § ska bidraget syfta till att utveckla yrkeslärarens kompetens så att yrkesläraren i sin tur kan utbilda de handledare som deltar i lärlingsutbildningen. Handledarens utbildning ska omfatta följande punkter: handledarrollen, handledarmetodik, bedömning och betygssättning, gymnasieskolans styrdokument samt lärlingsrådet och dess uppgifter (SFS 2008:756, 4 §).

Varje skola som erbjuder lärlingsutbildningar måste ha ett lärlingsråd för varje lärlingsinriktning. Lärlingsrådet består av arbetsgivare, arbetstagare, lärare och elever. Tillsammans ska de arbeta för en bra nivå på lärlingsutbildningen. För att säkerställa lärlingsutbildningens kvalitet har Lärlingsrådet enligt SOU 2010:19 (s 72) fått i uppdrag att

- ordna lärlingsplatser för den arbetsplatsförlagda delen av den gymnasiala lärlingsutbildningen,
- utforma förslag till avtal med berörda arbetsplatser och till utbildningskontrakt,
- säkerställa att de arbetsplatser som tar emot elever har kompetenta handledare och

- bedöma om den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen motsvara de nationella målen för utbildningen och även i övrigt svara mot de krav som ställs i läroplaner, kursplaner och andra författningar (SOU 2010:19 s 72)

För varje elev som deltar i den gymnasiala lärlingsutbildningen ska det upprättas ett utbildningskontrakt. Kontraktet ska visa vilken lärare och handledare som ansvarar för elevens arbetsplatsförlagda del av utbildningen samt vilka delar som ska ingå och hur omfattande de ska vara (SOU 2010:19 s 73). Kontraktet skrivs på av skolhuvudmannen, eleven och arbetsgivaren.

Styrdokument

Nya läroplaner och skollag håller på att arbetas fram och träder i kraft 1 juli 2011. I den nya skollagen kan vi läsa att det är samma regler för fristående och offentliga skolor, det innebär att alla skolor ska följa samma läro- och kursplaner samt sätta betyg (SFS 2010:800, 2011-05-06).

Skolan har bestämda mål och riktlinjer för sin verksamhet som beslutas av riksdagen. Det är dessa bestämmelser om innehåll, mål, riktlinjer och förhållningssätt i styrdokumentet som bildar läroplaner. Tillsammans visar de vilka mål och resultat som ska uppnås. Det finns inga riktlinjer från riksdagen för hur målen ska nås. Gymnasieskolan tillhör den frivilliga skolformen (Lpf 94). Läroplanerna vilar på en gemensam demokratisk värdegrund genom alla skolformer. Där aktning ska visas för varje människas egenvärde samt respekt för vår gemensamma miljö (Lärarens handbok, 2008:59).

”Alla barn och ungdomar ska, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållande, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Utbildningen ska inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet.”
(skollagen, kap1, 2 §)

I de läroplanerna finns det mål att uppnå och strävansmål. Läraren ska utifrån kursplanernas krav allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling.

Inom yrkesprogrammen är lärlingsutbildningen ett alternativ till yrkesutbildningen. Eleven är hälften av sin utbildning på en eller flera arbetsplatser och får samma yrkesexamen som på ett skolförlagt yrkesprogram (Skolverket, Gymnasial lärlingsutbildning).

På lärlingsutbildningen arbetar man utefter samma program mål som de nationella programmen inom samma inriktning. De arbetar också efter samma behörighetsregler och examensmål som de skolförlagda yrkesprogrammen och efter samma ämnesplaner som motsvarande yrkesprogram (skolverket, Gymnasiala lärlingsutbildningen).

I programmålen kan man läsa vad eleven ska kunna när utbildningen är klar. I den nya gymnasieskolan kan eleven välja en yrkesexamen eller en högskoleförberedande examen. Med högskoleförberedande examen menas att eleven får en högskolebehörighet. Yrkesexamen leder inte automatiskt till en högskolebehörighet utan eleverna på dessa program behöver i så fall läsa in de kurser som krävs under sin utbildning (Bilaga 3).

Programmålen är det styrdokument som skolverket anser vara ett av de viktigaste för handledaren att ta del av. Redan vid det första tillfället då yrkeslärare och handledare träffas, är det angeläget att diskutera vilka arbetsuppgifter som är lämpliga för eleven att utföra i

förhållande till kursplanerna (skolverket, pedagogiska tips, 2011-05-06). Handledaren behöver inte från början känna till allt som står i kursplanerna utan kan koncentrera sig elevens utveckling och vad den ska arbeta med på arbetsplatsen (skolverket, Pedagogiska tips, 2011-05-06)

3.3 Begreppsförklaring

Vi använder en del begrepp som är specifika för lärlingsutbildningen och som därför kan behöva en kort förklaring. Vi förklarar dessa begrepp nedan.

Bedömningsmatris

I dag ser vi en effekt av att läraren ska mäta elevens kunskap till skillnad från något decennium sedan då läraren ansågs förmedla kunskap till eleverna. Riktlinjer för en bedömningsmatris är att den ska bedöma olika aspekter av kunskap (Lindström & Lindborg, 2009:194). Aspekterna kan vara olika beroende på om syftet med bedömningen är summativ eller formativ. Inom de olika aspekterna enskilt arbete, grupparbete eller projekt, samt redovisningsform och ämne bedöms eleven i ett antal nivåer. Aspekterna är ett urval för ett visst ämne som bedömer vad som behöver förbättras. Matrisen behöver ha tydliga mål och konkreta nivåbeskrivningar för att fungera bra (Lindström & Lindborg, 2009:195).

Arbetskort

Arbetskort eller som respondenterna benämner tidkort liknar den arbetsbok som avtalslärlingar i bygg och måleri har då de är färdiga med sin grundutbildning från gymnasiet och blir en anställd lärling. Under den här första tiden blir eleven en avtalslärling och är anställd samt får en reglerad avtalslön och ackordersättning relaterad till hur många arbetade timmar som gjorts. Lärlingen för själv in timmarna i en arbetsbok med arbetsmoment. När avtalslärlingen arbetat 3800 timmar efter gymnasiet samt avlagt godkänt gesällprov erhålls ett yrkesbevis. Arbetskort används inom byggprogrammet. Det skiljer en del mellan yrken vad det gäller timmar och yrkesbevis men samtliga är granskade av en facklig organisation.

Loggbok

I det här fallet är loggboken en dokumenterande dagbok som eleven och handledaren använder dagligen som arbetsunderlag. Loggboken har yrkeslärarna från det aktuella programmet utarbetat och konkretiserat kursmål och momentlistor. Loggboken innehåller även försäkringsdokument och sidor som benämns "lärarens besök" där de tillsammans sitter ner och utvärderar elevens kunskaper. Loggboken har även syfte att eleven ska reflektera över sin kunskapsutveckling.

Lärlingsutbildning

Begreppet lärlingsutbildning är ett namn på flera olika sorters utbildningar men som har det gemensamt att det är arbetsplatsförlagda och lärs tillsammans med någon som är mer yrkeskunnig än eleven själv. När eleven fullgjort utbildning resulterar det i ett yrkesbevis (Nationalencyklopedin, 2011-05-09).

Lärling

Lärling är den personen som genom arbete lär ett yrke med en person som är mer yrkeskunnig än en själv. Villkoren för lärlingsutbildningen reglerades tidigare av skråordningarna, vilka upphörde med näringsfrihetens införande i Sverige 1864 (Nationalencyklopedin, hämtad 2011-05-09).

4 Metod

Under metoddelen förklaras hur vi har planerat och utfört vår undersökning. Vi inleder med en avgränsning där vi beskriver intervju och enkät som metod sedan följer en beskrivning av vilken metod vi valt. Därefter tar vi upp val av litteratur för vår undersökning vidare följer urvalet av respondenter, etik, intervjuernas genomförande samt bearbetning av material.

4.1 Intervju och enkät som metod

Det finns många olika vägar att välja när man ska genomföra en vetenskaplig undersökning. Den insikten fick vi när vi stod inför valet av metod. Vi fann att en bra väg att gå för oss var att först läsa in oss på ämnet. Inom vårt ämne finns det flera aktuella SOU-rapporter och det är med stöd av dem vi har arbetat fram vårt syfte ”att få kunskap och förståelse för hur yrkeslärares och handledares roller ser ut i bedömningen av lärlingseleven på deras lärlingsplatser.” Stukát skriver om vikten att läsa in sig på ämnet innan man formulerar sitt syfte (2005:22-26). För oss har det inte varit svårt att hitta aktuellt material utan istället har begränsningen av vad för litteratur och tidigare forskning vi ska använda oss av varit svårt. I vår sondering av valet av metod utgår vi ifrån det teoretiska perspektiv som ligger till grund för vår undersökning (Trost, 2010:31-33). Det vill säga det sociokulturella teoriperspektivet där man lägger tyngden vid att ”kunskap konstrueras genom samarbete i en kontext” (Dysthe, 2003:41). Enligt sociokulturell teori innebär begreppet kontext att alla delar i lärandet blandas samman och bildar en gemensam struktur (Dysthe, 2003:43). Lärlingsutbildningen sker i interaktion mellan handledare, yrkeslärare och elev. Interaktion är också en av grundstenarna i det sociokulturella perspektivets syn på lärande. I det här sättet att se på lärande utgår man ifrån en större gemenskap där helheten skapar mening, kunskap och förståelse genom just interaktion (Dysthe, 2003:52). Vårt syfte var att ta reda på handledarens och yrkeslärares egna tankar och funderingar kring sina roller och ansvarsområden men också hur de tar till vara på varandras kunskaper och åsikter vid bedömningen av eleven på arbetsplatsen. Vi ställde oss frågan om vi skulle göra en kvantitativ eller kvalitativ undersökning.

Den kvantitativa metoden är vanligt förekommande vid olika undersökningar. Vi har själva många gånger fått hem enkäter i brevlådan med fasta svarsalternativ. Det kan röra sig om hur vi trivs i vårt bostadsområde eller hur våra resvanor till och från arbetet ser ut. Gemensamt för kvantitativa undersökningar är att den som gör undersökningen samlar in en mängd kvantifierbar data som sedan analyseras och redovisas i form av exempelvis olika procentsatser eller hur vanligt förekommande någonting är. Här finns ingen möjlighet till diskussioner eller improviserade följdfrågor med den som fyller i enkäten. Resultatet blir därför ytligt. Enligt Stukát (2005:31) är det just saknaden av djup och kreativitet som lyfts fram i kritiken mot användandet av kvantitativa undersökningsmetoder.

Rör det sig om kvantitativa intervjuer så har frågorna en hög grad av standardisering vilket innebär att det inte finns någon variation. Den som genomför intervjun måste följa ett visst

förutbestämt mönster där alla intervjuer ska vara likadana. Det kan till exempel vara att den som intervjuar inte får ställa några improviserade följdfrågor, ge några förklaringar eller ändra ordningsföljden på frågorna (Trost, 2010:39). Den kvantitativa metoden lämpar sig inte för vår undersökning då vi vill gå på djupet i förståelsen av handledarens och yrkeslärarens roller. Vi vill få kunskap om den mänskliga verklighet där respondenten ingår men också i vilket sammanhang. Våra frågeställningar handlar om handledarens och yrkeslärarens roller inom lärlingsutbildningen och det specifika sammanhanget där de verkar. Vi anser att vi skulle begränsa vår undersökning genom att enbart använda den kvantitativa undersökningsmetoden. Den skulle möjligtvis kunna vara ett komplement men då vi har begränsat med tid anser vi att vi får lämna det där hän och istället fokusera på att hinna med tillräckligt många intervjuer för att få fram ett resultat.

Vid användningen av kvalitativa undersökningar vill man, till skillnad mot kvantitativ, få en djupare kunskap och förståelse för olika mönster och sammanhang (Trost 2010:32). I den kvalitativa undersökningen finns också möjligheten att ställa följdfrågor för att få en djupare insikt inom det som undersöks. Det ger intervjufrågorna en låg grad av standardisering. Det är endast frågeområdena som är bestämda vilket ger frihet att anpassa dem utifrån respondentens svar och vad som ska behandlas under intervjun.

4.2 Val av metod

Vi har valt att utföra strukturerade kvalitativa intervjuundersökningar med en låg grad av standardisering. Enligt Trost (2010:40-42) är det centralt att klargöra vad man menar med termen strukturerad för just den undersökning som ska genomföras. Han skriver vidare att det är angeläget att förtydliga om det handlar om frågorna och deras svarsalternativ eller hela studien. För oss innebär termen strukturerad att vi håller oss till tre förutbestämda frågeområden under våra intervjuer *ansvar*, *bedömning* och *dokumentation*. Det är inom dessa tre områden vi ställer våra frågor och inte inom några andra områden. Vi har även valt att koncentrera oss på enbart handledaren och yrkeslärarens specifika roller vid bedömningen. Det bör nämnas att elevens roll inte är mindre betydelsefull i det här sammanhanget men vi blev tvungna att begränsa vår undersökning för att få möjlighet att hinna gå på djupet. Vi har förstått att forskare har olika syn på termen struktur. Om vi använt oss av Stukåts (2005:39) betydelse av termen så hade vi kallat vår undersökning för halvstrukturerad. Det är därför betydelsefullt för oss att förklara vad vi menar med termen strukturerad i vår undersökning.

Våra frågor har också varit öppna under intervjuerna, vi har med andra ord inte gett respondenterna några svarsalternativ. Inom de tidigare nämnda intervjuområdena *ansvar*, *bedömning* och *dokumentation* har vi inlett med en huvudfråga som varit lika för alla respondenterna. Vi har även använt stödfrågor inom varje frågeområde på grund av att vi anser oss som rutinerade intervjuare. Vi ville inte riskera att hamna utanför vårt undersökningsområde som kan leda till att en intervju tar längre tid än vi planerat, vilket är respektlöst mot respondenten som är hjälpsam och avsätter sin tid (Trost, 2010:82). Trots detta har vi låtit respondenten styra intervjun på så vis att frågeområdena under intervjun ibland går in i varandra, ordningsföljden på stödfrågorna blandas och följdfrågorna ser olika ut från intervju till intervju.

Med stöd av den form av kvalitativ intervju som vi valt att utföra har vi försökt att förstå och sätta oss in i respondenternas egna tankar, deras sätt att se på sina roller vid bedömningen av eleven på arbetsplatsen. Trost skriver att han vid sina intervjuer ”vill komma åt hur människor tänker, handlar, resonerar, känner, etc.” (2010:53). För att lyckas med det var det angeläget

för oss att, efter bästa förmåga, lyssna och kommunicera med respondenterna utan att för den skull delge dem våra egna tankar och åsikter. Genom att vara fokuserade och intresserade, utan att ta egen plats, ville vi få respondenterna att reflektera över sina roller och ge dem möjlighet att komma till nya insikter. Vår förhoppning var att detta skulle ge ett extra djup till vår undersökning.

4.3 Val av litteratur

Vi har vid planeringen och genomförandet av våra intervjuer tagit stöd av Jan Trosts bok ”Kvalitativa intervjuer” (2010). Hans teoretiska bakgrund utgår från ett synsätt som kallas symbolisk interaktionism (Trost, 2010:11). Det synsättet kan förklaras på följande vis ”Sammanfattningsvis är människans sätt att uppfatta sig själv, förstå sina tankar, sina känslor och sin omvärld ett resultat av samlade sociala erfarenheter, enligt den symboliska interaktionismen.” (Svedberg, 2007:37).

Vi vill här förtydliga de fem hörnstenar inom symbolisk interaktionism som Trost utgår ifrån i sin bok. Anledningen till förtydligandet är att vi har använt hans bok som stöd för våra intervjuer så följaktligen utgår vi också ifrån de fem hörnstenarna (Trost, 2010:11-24).

1. definition av situationen, med det menas att vi utgår ifrån den situation vi befinner oss i när vi handlar eller har en uppfattning om något. Vi befinner oss ständigt i vår situation vilket också kan leda till att vi ändrar vårt sätt att handla eller vår uppfattning.
2. All interaktion är social, med det menas att interaktionen inte bara sker genom samtal utan vi använder oss av gester och ansiktsuttryck för att uttrycka det vi känner.
3. Vi interagerar med hjälp av symboler, med symboler avses våra ord. Orden har fått en gemensam betydelse för de vi interagerar med. Det vill säga att vi ger dem samma innebörd.
4. Människan är aktiv, med det menas att vi ständigt förändras. Ofta tilldelar vi människor egenskaper som om de vore något bestående och medfött. Symbolisk interaktionism ser människor som något som ständigt förändras. ”Människan *är* inte, människan *gör*” (Trost, 2010:18).
5. Vi handlar, betar oss samt befinner oss i nuet. När jag skriver denna rad befinner jag mig i nuet och efter varje nedslag har jag passerat det. Med det menas att vi ständigt förändras och är inte exakt det vi var för en kort stund sedan. Våra erfarenheter och minnen, ja hela vårt liv, blandas med den process i nuet som hela tiden förändrar oss.

I våra intervjuer utgår vi ifrån integrationen mellan oss och respondenterna. Vi vill med stödet av de fem hörnstenarna bli medvetna om samt underlätta för respondenter att delge oss sina känslor och beteende utifrån vår ram om *ansvar*, *bedömning* och *dokumentation*.

4.4 Urval

Efter att vi valt metod för vår undersökning återstod urvalet av respondenter. I vår undersökning ville vi ha så stor variation inom populationen som möjligt. Anledningen till det

var att vi ville se olika handledar- och yrkeslärarroller för att få variation inom en specifik ram. Trost skriver (2010:137) att urvalet ska var heterogent inom en bestämd ram. Vår ram var yrkeslärare och handledare som arbetat med lärlingsprogrammet i minst ett år. Variationen var deras olika yrkesinriktningar, kön och ålder. Vi har även valt att utföra våra intervjuer på en privat och en kommunal gymnasieskola som också bidrar till variationen. Metoden att försöka få en variation bland respondenterna kallas strategiskt urval. Den metoden är endast ett stöd i vår undersökning utan något egentligt värde mer än försöka skapa just variation (Trost, 2010:138-139). Valet blev fyra handledare och fyra yrkeslärare som arbetade med lärlingsprogram. De fyra handledarna arbetade inom handel, bygg, och livsmedelsbranschen. Två arbetade med den privata gymnasieskolan och två med den kommunala gymnasieskolan. De fyra yrkeslärarna arbetade inom bageri/konditori, industri/verkstad, kök/restaurang och handel/service. Två arbetade på den privata gymnasieskolan och två arbetade på den kommunala gymnasieskolan. Vi vill påpeka att urvalet inte är realistiskt ur en statistisk synvinkel. Det var inte heller vår avsikt utan vi ville få fram ett mönster inom den heterogeniteten som vi undersökte (Trost, 2010:141).

En begränsning i vår undersökning var att vi inte haft möjligheten att göra ett slumpmässigt urval av yrkeslärare och handledare. Vid de båda skolorna arbetade ett fåtal yrkeslärare med lärlingsprogrammet, vilket begränsade vår möjlighet att göra ett slumpmässigt urval. Det var även yrkeslärarna som gav oss handledarnas telefonnummer. Mot den bakgrunden drog vi slutsatsen att de handledare vi träffade för intervjuer hade ett välfungerande samarbete med skolorna. Trots detta ser vi inte det som ett problem då vi vill undersöka handledarens och yrkeslärarens roller vid bedömningen av eleven och inte hur samarbetet ser ut dem emellan.

4.5 Intervjuguidens utformande

I våra intervjuguides utgår vi ifrån tre förutbestämda frågeområden: *ansvar*, *bedömning* och *dokumentation*. Bakgrunden till valet av frågeområden finns i inledningen till vår uppsats där vi tar upp den senaste utredning av nationella lärlingskommittén (SOU 2010:75). I utredningen framkom att det saknas en tydlig struktur för lärlingsutbildningen vad det gäller ansvarsfrågan mellan skola och arbetsplats, men också en avsaknad av en bra fungerande kvalitetssäkring av utbildningen. Det här leder i sin tur till att eleven hamnar i en utsatt situation när det gäller att få en rättvis bedömning och en bra utbildning. Det är utifrån den bakgrunden vi har valt de tre frågeområden: *ansvar*, *bedömning* och *dokumentation* för vår undersökning.

Vi använde oss av två intervjuguides med nästan identiska frågor, det är bara vissa ord som ändrats för att passa handledaren respektive yrkesläraren. Vår intervjuguide följde en färdig struktur som bestod av de tre frågeområdena: *ansvar*, *bedömning* och *dokumentation*. Varje frågeområde inleddes med en bred öppen fråga. Med det menar vi att den täckte in stora delar av frågeområdet så att respondenten kunde använda sina egna infallsvinklar att ta sig an området. Inom varje frågeområde har vi haft med oss stödfrågor för att inte riskera att komma bort från syftet med vår undersökning. Syftet med vår undersökning är att få kunskap och förståelse för hur yrkeslärarens och handledarens roller ser ut i bedömningen av lärlingselever på deras lärlingsplatser. Vi uppskattade den faktiska tiden för intervjuerna till maximalt en timma. I den tiden ingick kallprat vid ankomsten, att tillsammans med respondenten ta oss till det utrymme där intervjun skulle äga rum samt oväntade händelser. Vi bifogar intervjuguiderna som en bilaga till vår uppsats (Bilaga 1 & 2).

Etik

Vi har utgått från Humanistisk- samhällsvetenskapliga forskningsetiska principer vilket innebär att vi upplyst respondenterna om sin uppgift i undersökningen samt de villkor som gäller för deltagandet. De allmänna grundläggande huvudkraven för forskningen utgår ifrån områdena ”samtyckekravet, nyttjandekravet, informationskravet och konfidentialitetskravet” (Vetenskapsrådet). Vi har informerat våra respondenter om innebörden av de fyraområdena. Vi har använt oss av fingerade namn på respondenterna men lika angeläget är att vi inte namngett skolorna som är med i vår undersökning.

Intervjuernas genomförande

Vi kontaktade en kommunal och en privat gymnasieskola i västra Götaland. Kontakt med skolorna skedde via telefon där vi angav vårt syfte med intervjuerna, hur lång tid de skulle ta att genomföra samt etisk hänsyn. Båda skolorna har arbetat med lärlingsprogrammet sedan försöksverksamheten startade 2008. Detta var väsentligt för oss så att yrkeslärarna och handledarna var erfarna inom sina roller inom lärlingsprogrammet. Handledarna kontaktades också per telefon med samma presentation som ovan. Valet av miljö där intervjuerna ägde rum överlät vi åt respondenterna för att de skulle kännas sig så bekväma som möjligt. I efterhand inser vi att vi borde förklarat för handledarna att det underlättade för intervjun om det fanns möjlighet att sitta ostört. Vid en av intervjuerna fick vi sitta i ett lunchrum där risken var stor att någon skulle komma in och avbryta. Det problemet uppstod aldrig på skolorna, där det fanns lokaler som var ämnade för att prata ostört.

Anledningen till valet av en kommunal och en privat gymnasieskola var att vi ville undersöka om de olika skolorna skilde sig åt i synen på yrkeslärares och handledares roller, utifrån våra tre frågeområden: *ansvar, bedömning* och *dokumentation*.

Vi har utfört hälften av intervjuerna var. För oss var det angeläget att på den korta tid som intervjun ägde rum bygga upp ett förtroende och få respondenten att slappna av. Därför valde vi att dela upp intervjuerna mellan oss. Vi ville inte riskera att respondenten skulle känna sig i underläge vilket kan hända vid två intervjuare (Trost, 2010:66-67). Istället har vi talats vid direkt efter intervjuerna för att delge varandra våra erfarenheter. Detta var betydelsefullt för oss då vi inte är vana intervjuare och hela tiden strävade efter att förbättra vår intervjuteknik. Innan vi började med intervjun tydliggjorde vi ännu en gång respondentens anonymitet. Vi valde också att klä oss så neutralt som möjligt för att inte riskera att på något vis störa respondenten. Med neutralt menar vi att vi inte hade några starka färger på kläderna eller iögonfallande smycken. Vi fokuserade också på att ha ögonkontakt med respondenten samt att försöka sitta så stilla som möjligt under intervjun.

Under intervjuerna har vi hela tiden strävat efter att hålla oss till de tidigare nämnda frågeområdena. Inom dessa områden lät vi respondenterna styra intervjun vilket resulterade i att de olika områdena vävdes samman, vilket i sin tur ledde till att följdfrågorna varierar mellan de olika intervjuerna. När vi formulerade följdfrågorna försökte vi undvika ledande frågor, dubbla frågor, hypotetiska frågor och varför frågor. Då vi är ovana intervjuare vill vi klargöra att vår målsättning hela tiden har varit att inte påverka respondenten med våra egna åsikter. Om så skulle ha skett så har det inte varit vår avsikt.

Bearbetning av materialet

Vid intervjuerna har vi använt oss av ljudupptagare. Fördelen för oss i det här sammanhanget var att vi som ovana intervjuerna gavs möjlighet att helt fokusera på det respondenten svarade och de känslor som visades genom gester och mimik. Det i sin tur underlättade för oss att ställa relevanta följdfrågor. Vid transkriberingen av intervjun har vi lärt oss mycket, både bra och dåligt, om hur vi agerat. Nackdelen med denna metod har varit att gester och mimik inte syns på bandet utan finns endast i vårt minne. Därför har vi själv transkriberat de intervjuer vi utfört. Vid utskriften försvinner också flödet i samtalet. Dessutom är det en tidkrävande process att transkribera intervjuer. Vi valde att skriva ut hela intervjuerna förutom de småord som vi själva använde för att visa att vi lyssnade och förstod det respondenten uttryckte. Exempel på sådana ord är: Ja, Mm, Jaha. Anledningen till valet att inte skriva ned dem var att minska antalet utskriftssidor.

5 Resultatet

Under resultatdelen tar vi upp hur vi gått tillväga vid sammanställningen av våra intervjuer. Sedan presenteras respondenterna. Redovisningen av resultatet gör vi utifrån de tre frågeområdena *ansvar*, *bedömning* och *dokumentation*. Vidare delar vi upp resultatet redovisningen mellan yrkeslärare och handledare. Vi gör en kort sammanställning av respondenternas svar efter varje frågeområde.

5.1 Sammanställning av intervjuerna

I våra intervjuguider använde vi oss av en färdig struktur på så vis att vi utgår från de tre frågeområdena: *ansvar*, *bedömning* och *dokumentation*. Bakgrunden till valet av frågeområden finns i inledningen till vår uppsats där vi tar upp den senaste utredning av nationella lärlingskommittén (SOU 2010:75). I utredningen framkom att det saknas en tydlig struktur för lärlingsutbildningen vad det gäller ansvarsfrågan mellan skola och arbetsplats, men också en avsaknad av en bra fungerande kvalitetssäkring av utbildningen. Det här leder i sin tur till att eleven hamnar i en utsatt situation när det gäller att få en rättvis bedömning och en bra utbildning. Vi vill i vår undersökning synliggöra rollerna och ansvarfördelningen mellan handledare och yrkeslärare. Det är utifrån den bakgrunden vi har valt de tre frågeområden: *ansvar*, *bedömning* och *dokumentation* för vår undersökning. Vi har valt att redovisa vårt resultat utifrån de tre ansvarsområdena.

Vid våra intervjuer har vi inlett varje frågeområde med en bred öppen fråga. Vi har sedan använt oss av stödfrågor vid behov under intervjuerna. Vi tar inte upp stödfrågorna i resultatet då vi strävar efter att göra resultatdelen så lättläst som möjligt (Bilaga 1 och 2). Vi har valt att använda oss av våra tre frågeområden från intervjuguiden *ansvar*, *bedömning* och *dokumentation* vid redovisningen av vårt intervjuresultat. Under varje frågeområde redovisar vi den breda öppna inledningsfrågan vi använt oss av vid intervjuerna och vad vi ville få fram inom varje frågeområde.

Vi använder oss av citat från våra intervjuer i redovisning av resultatet. Anledningen till det är att vi vill låta respondenterna bli mer synliga i vår undersökning. Med hänsyn till våra respondenter har vi ändrat deras talspråk till skriftspråk. Vi anser att det vara betydelsefullt ur ett etiskt perspektiv då vi inte vill att respondenterna ska bli underskattade. Det är väsentligt att tillägga är att vi inte har ändrat innehållet i citaten utan istället tagit bort utfyllnadsord och upprepningar.

Därefter har vi delat upp våra respondenter i två grupper. Den första gruppen består av de fyra yrkeslärarna och den andra består av de fyra handledarna. Sedan redovisar vi resultatet inom varje grupp inom vart och ett av frågeområdena. I slutet av varje frågeområde gör vi en kort sammanfattning av vad yrkeslärarna och handledarna har sagt. Vi redovisar också om vi fått fram någon skillnad mellan respondenternas svar inom frågeområdet.

5.2 Presentation av respondenterna

Vi har valt att intervjua fyra handledare och fyra yrkeslärare. Två av handledarna och två av yrkeslärarna är knutna till ett privat yrkesgymnasium. De övriga respondenterna arbetar vid ett kommunalt yrkesgymnasium. Alla respondenterna arbetar med den gymnasiala lärlingsutbildningen. I vårt urval av respondenter ville vi ha så stor variation inom populationen som möjligt. Därför har de olika ålder, kön, yrkesinriktningar och har varit verksamma olika länge inom lärlingsutbildningen.

Vi har valt att ge var och en av respondenterna ett fiktivt namn för att på så vis ge en personlig prägel på resultatet.

Yrkeslärarna:

Lasse: Har läst det korta lärarprogrammet. Han har arbetat elva år som yrkeslärare var av tre år är inom lärlingsförsöket. Gymnasieskolan han arbetar på är kommunal. Han är utbildad yrkeslärare inom bageri/konditori och är 45 år.

Niklas: Har läst det korta lärarprogrammet. Han har arbetat nio år som yrkeslärare var av ett år inom lärlingsförsöket. Gymnasieskolan han arbetar på är privat. Han är utbildad yrkeslärare inom industri/verkstad och är 45 år.

Karin: Har läst det korta lärarprogrammet. Hon har arbetat som yrkeslärare i 16 år var av tre år inom lärlingsförsöket. Gymnasieskolan hon arbetar på är kommunal. Hon är utbildad yrkeslärare inom kök/restaurang och är 57 år.

Maria: Har läst det korta lärarprogrammet. Hon har arbetat som yrkeslärare i 15 år var av två år inom lärlingsförsöket. Gymnasieskolan hon arbetar på är privat. Hon är utbildad yrkeslärare inom handel/service och är 42 år.

Handledarna:

Thomas: Är handledare för lärlingar från den privata gymnasieskolan och handelsprogrammet. Han har arbetat inom yrkesområdet i 15 år. Han har haft lärlingar ifrån lärlingsförsöket i tre år. Han har ingen handledarutbildning och är 44 år.

Mats: Är handledare för lärlingar från den privata gymnasieskolan och byggprogrammet. Han har arbetat inom yrkesområdet i 34 år. Han har haft lärlingar ifrån lärlingsförsöket i tre år. Han har ingen handledarutbildning och är 51 år.

Bosse: Är handledare för lärlingar från den kommunala gymnasieskolan och livsmedelsprogrammet. Han har arbetat inom yrkesområdet i sex år. Han har haft lärlingar ifrån lärlingsförsöket i tre år. Han har en handledarutbildning och är 26 år.

Anders: Är handledare för lärlingar från den kommunala gymnasieskolan och livsmedelsprogrammet. Han har arbetat inom yrkesområdet i 30 år. Han har haft lärlingar ifrån lärlingsförsöket i tre år. Han har handledarutbildning och är 45 år.

Redovisning av resultatet

5.3.1 Ansvar: Yrkeslärare

Vi vill här undersöka hur yrkeslärarna ser på sin ansvarsroll och om det anser att sig i behov av ett mer strukturerat arbetssätt. Vår inledande fråga till yrkeslärarna inom frågområdet ansvar var: "Beskriv hur den kontinuerliga kontakten med handledaren sker"?

Ansvarsbiten ser lite olika ut på skolorna. Enligt intervjuerna så framkom att Maria och Niklas på den privata gymnasieskolan har tätare kontakt med handledare och elev än vad yrkeslärarna Karin och Lasse på den kommunala gymnasieskolan har. Maria besöker sina elever och handledare en gång per månad. De har då ett trepartsamtal där de stämmer av att allt fungerar som det ska med närvaro och att det finns den utrustning som behövs. Där emellan har de telefonkontakt med varandra om närvaro eller annat som rör eleven. Enligt Maria finns det ingen uppgjord ansvarsfördelning mellan handledare och yrkeslärare. Niklas träffar eleverna på samma sätt som Maria. Han anser dock att han har ett totalt ansvar för elevens utbildning. Niklas tar i det här sammanhanget upp en fundering som han har om att vara med mer i produktionen på elevens arbetsplats. Han vill ta fram mätpunkter på arbetsplatsen för de olika kurserna och med stöd av dem bidra till en rättvis bedömning av elevens utveckling. Niklas anser att det är angeläget att besöka arbetsplatsen regelbundet.

"Det är väldigt viktigt att man följer det hela vägen så man inte missar för att man har för låg frekvens av besök." (Niklas 2011-04-21)

Niklas anser att det varit till stor hjälp om det funnits en struktur för ansvarsfördelningen. Maria anser att det inte finns något behov av en struktur.

Karin som arbetar på en kommunal gymnasieskola är på arbetsplatsbesök tre gånger per termin. Hon anser att det största ansvaret ligger på handledaren samt att han och eleven följer loggboken så mycket som möjligt. Hon vill att handledarna ska bli bättre på att rapportera elevens närvaro till henne.

Lasse som arbetar på den kommunala gymnasieskolan anser att han har en tät kontakt med handledarna på arbetsplatsen. Han betonar att det är handledaren som har huvudansvaret för elevens utbildning på arbetsplatsen. Han säger att handledarna och yrkeslärarna har en bra och gemensam struktur som de på skolan har arbetat fram. Lasse anser att handledarens roll är viktig då han själv aldrig ser eleven arbeta praktiskt på arbetsplatsen. Han tycker det är problematiskt att handledarna inte inser hur mycket eleven ska lära sig på arbetsplatsen.

Tre av yrkeslärarna anser att handledarens och lärares åsikter väger lika vid diskussioner. Förutom Lasse som anser att handledarens åsikt väger tyngst.

5.3.2 Ansvar: Handledare

Vi vill här undersöka hur handledarna ser på sin ansvarsroll och om det anser sig i behov av ett mer strukturerat arbetssätt. Vår inledande fråga till handledarna var: "Beskriv hur den kontinuerliga kontakten med yrkesläraren sker"?

Anders som är handledare för elever vid den kommunala gymnasieskolan känner sig tyngd i sin roll av ansvarsdelen. Han vill ha en mycket kontinuerligare kontakt med yrkesläraren:

”... Ja känner inte att man får nå'n regelbunden uppbackning med läraren eller att han följer eleven å kollar liksom va e de du har lärt dig eller va e det ni gör just nu?” (Anders, 2011-05-03).

Anders säger att han själv får kontrollera om eleven lär sig det den ska utifrån kursmålen. Han hoppas på en bättre struktur nu när lärlingsutbildningen blir permanent. Han säger i det här sammanhanget att en bättre struktur och framförhållning från gymnasieskolan skulle underlätta för honom. Han anser att vissa teoretiska moment även kan göras på arbetsplatsen i ett sammanhang:

”... man hade ju kunnat väva in de praktiska med de teoretiska för vissa moment som vi gör här ska även inövas teoretiskt va ... hur surdegar liksom, den kemiska processen ... ”(Anders, 2011-05-03).

Anders säger att hans ord väger tyngst vid diskussioner med yrkesläraren. Han menar att yrkesläraren inte har en egen uppfattning om eleven än den dokumentation som finns i loggboken. Bosse som är handledare vid den kommunala gymnasieskolan anser som Anders att det inte finns någon kontinuitet i besöken som yrkesläraren gör. Båda handledarna säger att det är endast vid ett eller två tillfällen som yrkesläraren kommer på besök per termin. Då träffar han först eleven och senare får handledaren ansluta. De har ett trepartsamtal om elevens kunskapsutveckling. Bosse säger att han anpassar kursmomenten bra utan yrkeslärarens inblandning. Eleven som Bosse är handledare åt har ytterligare en arbetsplats. Bosse anser att den andra arbetsplatsen inte borde få ta emot elever. Han har märkt att hans elev inte gjort de kursmoment i utbildningen som den andra arbetsplatsens ansvarar för.

”Han har stått å spritsat mazariner i tre år hos dom.” (Bosse, 2011-05-03).

Bosse har påtalat det här problemet för yrkesläraren. Han fått till svar att det är bättre att ha arbetsplatsen kvar så länge gymnasieskolan inte har någon ersättningsplats. Bosse säger i det här sammanhanget att eleven inte kommer i första hand. Vidare anser han att det är yrkesläraren som har tyngsta ordet vid diskussioner.

Thomas som är handledare för elever vid den privata gymnasieskolan anser att han har en öppen kontakt med yrkesläraren. Enligt Thomas tar de gemensamma beslut om eleven. Den teoretiska delen av elevens utbildning ansvarar gymnasieskolan för och den praktiska biten ansvarar Thomas för. Thomas säger att de i hans handledarroll ligger ett ansvar att se till att eleven får rätt kunskap, utveckling och kan arbeta självständigt.

”... det är ju vi som säger det hur eleven har varit och eftersom vi har en öppen dialog så vet också läraren hur det har varit ... sedan är det om man kan ge eleven mer och mera ansvar det är också väldigt stort...” (Thomas 2011-04-26).

Mats som är handledare för elever på den privata gymnasieskolan anser att yrkesläraren besöker arbetsplatsen regelbundet. De hörs av om det är något som inte fungerar som det ska. Han rapporterar också närvaron kontinuerligt till yrkesläraren. Mats känner inte att det har ett gemensamt ansvar för elevens utbildning utan anser att han som handledare har det största ansvaret.

”... Jag har inte känt det så, eleverna är ju ute med mig och får den utbildningen med det jag håller på med just då. Det är väldigt flexibelt ibland är det, jag känner inte att det är något gemensamt ansvar, nej det känns inte så.” (Mats, 2011-04-26).

Mats anser att det är handledarens ord som väger tyngst vid bedömningen av elevens kunskapsutveckling. Han dokumenterar elevens kunskapsutveckling i sin egen dagbok.

5.4 Sammanfattning av frågeområdet Ansvar

Alla handledarna anser att de är i behov av en bättre struktur av ansvarsfördelningen mellan dem och yrkeslärarna. Det som skiljer gymnasieskolorna åt inom ansvarsområdet är att handledarna vid den privata gymnasieskolan anser sig ha en tillräckligt kontinuerlig kontakt genom trepartssamtal och telefon. Handledarna på den kommunala gymnasieskolan efterlyser mycket mer kontinuerligare kontakt med yrkeslärarna. De anser att det är för få besök på arbetsplatserna och att yrkeslärarna bara har dokumentationen att bedöma eleven utifrån. Alla yrkeslärarna anser sig nöjda med antalet träffar med handledarna.

En av yrkeslärarna på den privata gymnasieskolan säger att han vill vara mer på arbetsplatsen för att finna mätpunkter i kursmomenten och kunskapsutvecklingen för eleven. Tre av yrkeslärarna anser att handledaren åsikt väger lika mycket vid diskussioner om eleven. En av yrkeslärarna på den kommunala gymnasieskolan säger att det är handledarens ord som väger tyngst, för han ser aldrig eleven i arbete. Det som alla yrkeslärarna har gemensamt är att de anser att handledaren har det största ansvaret för eleven då det gäller elevens utbildning och kunskapsutveckling på arbetsplatsen.

5.4.1 Bedömning: Yrkeslärarna

Vi vill inom frågeområdet få kunskap och förståelse för yrkeslärarens roll vid bedömningen av eleven på arbetsplatsen. Vi vill även undersöka på vilka sätt eleven bedöms samt hur yrkesläraren och handledaren arbetar gemensamt vid *bedömningen*. Vår inledande fråga till yrkeslärarna inom frågeområdet bedömning var: ”Berätta för mig hur du går tillväga i praktiken vid bedömningen av lärlingseleven ute på arbetsplatsen”.

Karin och Lasse på den kommunala gymnasieskolan använder sig av loggbok vid bedömningen av eleven. I den skriver också handledaren vad eleven har gjort enligt Karin. Båda säger att de använder den som stöd vid betygdiskussioner med handledaren och eleven. Karin säger att alla yrkeslärare som arbetar med lärlingsprogrammet på den kommunala gymnasieskolan utformar sin egen loggbok mot respektive inriktning. Både Karin och Lasse är nöjda med det underlag de använder sig av vid betygdiskussionerna. I loggboken har Karin formulerat färdiga frågor som hon använder för att följa upp elevens kunskapsutveckling. Hon beskriver det på följande vis:

”I loggboken har vi väldigt tydligt de olika kursmålen och det är ju de man går efter. Å så intervjuar jag eleven efter frågorna i loggboken och då får jag reda på vad de har lärt sig och så.” (Karin, 2011-04-15).

Alla yrkeslärarna säger sig vara nöjda med att det är de och handledaren som bedömer eleven. Yrkeslärarna säger sig vara överens med handledaren vid bedömningen av eleven. Karin tar upp att hon endast vid ett tillfälle haft en annan åsikt än handledaren vid bedömningen. Då satte hon det betyget som hon själv ansåg vara rätt. Lasse uttrycker att han inte ser eleven tillräckligt för att kunna göra en rättvis bedömning själv. Han säger i det här sammanhanget:

”Jag som yrkeslärare som ser dom så pass lite kan ju omöjligen göra bedömningen själv jag ligger ju i händerna på handledaren.” (Lasse, 2011-04-15).

Karin beskriver hur hon använder sig av loggboken som stöd för att få eleven att förstå sin kunskapsutveckling mot kursmomenten:

”Vi satte oss och så gick vi igenom moment för moment för att se vad han hade gjort i loggboken. Då trodde han att han inte hade gjort det och inte kunde men sen när vi började prata så hade han gjort nästan hela loggboken. Han berättade att det där har jag ju faktiskt gjort. Han var så duktig och jag förhörde han på frågorna. Han blev medveten att han kunde nästan allt i loggboken och han kunde sätta namn på det. Dess för innan var det en enda massa av kunskap på nå't sätt.” (Karin, 2011-04-15).

Båda Maria och Niklas som arbetar på den privata gymnasieskolan saknar bra diskussionsunderlag vid trepartssamtal. Maria säger att eleverna har svårt att förstå vad de har lärt sig och knyta ihop kunskapen med kursmålen. Hon har därför själv utarbetat en bedömningsmatris för att eleven lättare ska förstå vad som behöver utvecklas. Niklas säger sig också sakna en matris där han kan se elevens utveckling samt använda som underlag vid diskussionerna med handledaren och eleven. På den privata gymnasieskolan arbetar man med arbetskort där eleven skriver in hur många timmar som gjorts vid varje kursmoment på arbetsplatsen. Det finns även en loggbok som eleven fyller i men den används inte vid dessa samtal utan ses som något som endast är för eleven. Niklas säger följande om loggboken:

”... den använder vi i flera avseenden bland annat har vi en elev som har dyslexi då använder jag den som ett verktyg att få honom att öva skriva text ... jag tycker egentligen inte att den är jättevärtig i mitt ämne för att göra en betygsbedömning.” (Niklas, 2011-04-21).

Maria ser en svårighet i att presentera kursmålen för handledarna så att de förstår dem och känner sig bekväma i vad de bedömer. Alla yrkeslärarna anser att det är svårt att få handledarna att sätta sig in i kursmålen. De menar att handledarna i stället ser till produktionen på arbetsplatsen och hur eleven verkar i den. Maria säger i det här sammanhanget att:

”... ibland kan dom här kursmålen vara väldigt formella och teoretiska och det är ju det som är svårigheten på nå't sätt hur man presenterar det för handledaren så att han är bekväm med det som han bedömer.” (Maria, 2011-04-27).

Niklas på den privata gymnasieskolan anser det angeläget med diskussioner om styrdokumentet med handledaren. Han säger att anledningen är att det inte finns något skriftligt material om styrdokumentet som handledarna kan använda. Alla yrkeslärarna använder sig av trepartssamtal vid bedömningen där handledare, elev och lärare sitter ned tillsammans och diskuterar elevens utveckling.

Alla yrkeslärarna strävar efter att ge eleven ett så långsiktigt perspektiv på sin utbildning som möjligt. Det är betydelsefullt för dem att eleven får komma till tals i betygsdiskussionerna. Niklas säger följande:

”Normalt sätt så har jag själv jobbat med att styra mot det betyget eleven själv siktar mot då, man klargör sinsemellan. De vill ju alltid ha MVG naturligtvis men om man klargör exakt vad kursen kommer att innebära och vilka moment som ingår så inser de kanske att med 20 kurser så kommer jag inte att lyckas med MVG här. Eleven säger då att jag vill hellre lägga krutet på

en annan kurs och kör på G i den kursen och då krävs det här och det här. Och då är det mycket lättare att styra man kan ha kontinuerliga samtal om var man ligger, de här samtalen ihop med avstämningar för betygsnivån.” (Niklas, 2011-04-21).

Karin och Bosse skiljer sig från de övriga två yrkeslärarna då de använder sig av praktiska test för att bedöma elevens kunskapsnivå. Bosses elever får alltid göra dessa förutbestämda test på gymnasieskolan medan Karins elever gör dem både på arbetsplatsen och i skolan.

5.4.2 Bedömning:Handledarna

Vi vill inom frågeområdet få kunskap och förståelse för handledarens roll vid bedömningen av eleven på arbetsplatsen. Vi vill även undersöka på vilka sätt eleven bedöms samt hur handledaren och yrkesläraren arbetar gemensamt vid bedömningen. Vår inledande fråga till handledarna inom frågeområdet bedömning var: ”Berätta för mig hur du går tillväga i praktiken vid bedömningen av lärlingseleven ute på arbetsplatsen”.

Alla handledarna bedömer helheten i arbetet det vill säga hur eleven planerar och lägger upp sitt arbete. De ser även elevens kunskapsutveckling som en process som utvecklas med tiden. Handledaren finns alltid nära eleven och bedömningen sker ständigt under produktionen genom diskussioner och korrigeringar av momentens utförande.

”Ja det blir ju en bedömning hela tiden egentligen i och med att man jobbar så nära intill varandra, det är sällan de är enskilda.” (Mats, 2011-04-26).

Bosse och Anders använder sig av olika bedömningsdokument som de fått av yrkeslärarna på den kommunala gymnasieskolan. Där står de kursmoment som eleven ska genomföra. De fyller även i skriftliga kommentarer som yrkesläraren sedan tar del av när han kommer till arbetsplatsen. Bosse säger att det är svårt att sätta betyg då han inte riktigt vet vad han ska utgå ifrån vid bedömningen. Han känner istället en trygghet i att det är yrkesläraren som sätter det slutliga betyget. Bosse och Anders anser att de och yrkeslärarna inte arbetar tillsammans vid bedömningen av eleven på det sätt som de skulle önska. De träffas bara en gång per termin. Bosse uttrycker sin osäkerhet genom att säga:

”... jag har ju inte lärarutbildning utan ja får väl gå på min egen känsla då va jag tycker det är ju jättesvårt med själva betygsbedömningen. Samtidigt så får man en väldigt nära relation med sin lärling trots att man håller ett visst avstånd. Det är ju fortfarande en elev men efter tre år så kan det ju dessutom påverka ens betygsättning.” (Bosse, 2011-04-19).

Thomas och Mats som arbetar med den privata gymnasieskolan har regelbunden kontakt med yrkeslärarna. De anser att det har en bra dialog med gymnasieskolan då de diskuterar elevens utveckling och hur de bäst ska lägga upp utbildningen för varje elev. De använder sig av trepartsamtal där handledare, elev och yrkeslärare är med. Thomas och Mats saknar dock material för dessa diskussioner där de kan läsa och diskutera kursmålen tillsammans med yrkesläraren och eleven. Alla handledarna lägger stor vikt vid att diskutera kunskapsutvecklingen med eleven.

”Det jag har gjort det är att sätta mig ner med eleven och läsa igenom betygsriterierna inom de olika kurserna. Sedan har jag frågat honom var han tycker att han hamnar någonstans. Här på VG sen om du vill anstränga dig extra och komma upp till MVG så kan vi mycket väl jobba på de men den här delen G det kan du. VG behöver du jobba på ännu mer men ska du nå ett MVG så får du prestera riktigt bra.” (Bosse, 2011-04-19).

Alla handledarna säger att det känner sig nöjda när det ser att eleven utvecklas från att vara blyg och tyst från början till att våga ta för sig och arbeta mer självständigt. De anser det också väsentligt att lyssna på eleven och att känna in om eleven är otrygg i arbetsmiljön för att kunna ge en rättvis bedömning.

”Jag ska inte vara en granskningsnämnd, han ska känna att det är rättvist. Det är viktigt för mig med att han kommer till tals. Jag kanske har missuppfattat det varför det sett så himla slarvigt ut kanske är han stressad eller nervös eller någonting och så kan han egentligen.”
(Bosse, 2011-04-19).

5.5 Sammanfattning av frågeområdet bedömning

Alla yrkeslärarna såg det som sin roll att förmedla kursmålen till handledaren och eleven vid bedömningen. De använde sig dock av olika metoder. På den kommunala gymnasieskolan tydliggjorde man kursmomenten både skriftligen genom dokument i loggboken och muntligen vid bedömningen genom trepartssamtal. Det ansåg sig som nöjda med det skriftliga bedömningsmaterial som användes. Den privata gymnasieskolan tydliggjorde kursmålen muntligen genom kontinuerliga trepartssamtal på arbetsplatsen. De kände en avsaknad av bedömningsmaterial som exempelvis matriser. Endast en av yrkeslärarna ansåg sig helt utlämnad till handledarens bedömning av eleven. Yrkeslärarna och handledarna såg det alla i sin roll att se till att eleven fick en långsiktig förståelse av sin utveckling genom bedömningen.

Synen på varför man bedömer skiljer sig åt mellan yrkeslärarna och handledarna. Yrkeslärarna ansåg att anledningen till varför man bedömer är för att elevens ska få ett betyg. Handledarna ansåg sin roll vara att bedöma helheten i elevens utveckling där svårighetsgraden ökade efter hand. De såg också sin roll som ett stöd i elevens utveckling där samtalet dem emellan var deras viktigaste redskap. Handledarna på den kommunala gymnasieskolan saknade stöd från yrkeslärarna vid bedömningen. De uttryckte tydligt att de ville ha mera kontinuerlig kontakt med yrkeslärarna. Handledarna på den privata gymnasieskolan var nöjda med antalet träffar vid bedömningen men saknade material om kursmålen. Alla handledarna ansåg att det var angeläget att se till att eleven kände trivsel och trygghet för att kunna ge en så rättvis bedömning som möjligt.

5.5.1 Dokumentation: Yrkeslärare

Vi vill här undersöka hur yrkeslärarna ser på dokumentationen om elevens kunskapsutveckling och hur den utgår från kursmålen. Vår inledande fråga till yrkeslärarna inom frågområdet dokumentation var: ”Beskriv för mig hur dokumentationen går till av lärlingselevens kunskapsutveckling på arbetsplatsen?”

Dokumentationen ser olika ut på de båda skolorna. Den kommunala gymnasieskolan har valt att arbeta med en loggbok som dokumenterar elevens kunskaper utefter kursmålen. Loggboken innehåller kurser med momentlistor, närvaro, yrkeslärarens besök och försäkringar med mera. Loggboken är det material som yrkesläraren, handledaren och eleven använder när de sitter och diskuterar tillsammans. Lasse anser att de dokument som finns i loggboken är en stor del av hans bedömningsunderlag.

”... att vi har bra momentlistor där det står tydligt och klart, ska göra dom här och dom här såserna...” (Lasse, 2011-04-15).

Karin använder loggboken på ungefär samma sätt. Med stöd av loggboken följer hon upp vad eleven har lärt och kan styra samtalet med handledaren om elevens utveckling. Om Karin ser något som saknas i momentlistan så ser hon till att handledaren beställer eller ordnar så eleven får träna på de momenten som saknas.

”... oftast får de färdig filead fisk men då säger de okay jag kan beställa hem lite kattfisk å som hon kan få filea å så där så va. Eller om det är kyckling...” (Karin 2011-04-99).

Hon anser att det är angeläget att eleven får öva tills den känner sig förtrogen med momenten. På den privata gymnasieskolan ser det lite annorlunda ut. De använder sig av arbetskort där man räknar timmar för varje kursmoment för att kontrollera att alla moment är gjorda. Maria anser att systemet fungerar bra men säger också att de behöver utvecklas så det får en bedömningsmatris kopplat till arbetskortet. Maria använder i dag loggbok för eleverna men ska från hösten övergå till systemet med arbetskorten och bedömningsmatriser. Maria har ett förslag på att ha det hon kallar en ”bank med handledare” från olika arbetsplatser men inom samma yrkesområde. Tanken är att de ska hjälpa varandra om moment saknas för eleven på någon arbetsplats. Niklas som arbetar på samma gymnasieskola som Maria säger även han att deras arbetskort är bra men att han saknar en bedömningsmatris. Niklas elever använder loggbok endast för egen reflektion. Niklas ser inget behov av loggboken för sin egen dokumentation.

5.5.2 Dokumentation: Handledare

Vi vill här undersöka hur handledarna ser på dokumentationen om elevens kunskapsutveckling och hur den utgår från kursmålen. Vår inledande fråga till handledarna inom frågområdet ansvar var: ”Beskriv för mig hur du dokumenterar lärlingselevens kunskapsutveckling?”

Bosse och Anders som arbetar med den kommunala gymnasieskolan fyller båda i ett bedömningsprotokoll som utgår från kursmålen i loggboken. Ander sitter efter varje avslutad kurs och diskuterar med eleven vad den har lärt sig. Han försöker få eleven att själv kontinuerligt fylla i sin loggbok.

”Å sen så utgår ja ifrån vilket jag också påtalar att han måste fylla i den, de är hans egenansvar att fylla i pärmen...” (Anders, 2011-05-03).

När han märker att något kursmoment saknas på arbetsplatsen så försöker han se till att eleven ändå får möjlighet att öva på momentet. Bosse skriver en kort kommentar om eleven efter varje avslutad kurs i loggboken. Han säger att yrkesläraren sällan är där för att följa upp att de fyller i loggboken. Bosse anser att loggboken är viktig för eleven och ger tio minuter extra rast för att den ska fyllas i varje dag.

Thomas som arbetar med den privata gymnasieskolan säger att han inte dokumenterar mer än elevens närvaro. Thomas säger att han saknar ett dokument som utgår från kursplanerna. Han anser att det skulle underlätta för honom och yrkesläraren vid bedömningen av eleven.

Mats som arbetar med samma privata gymnasieskola som Thomas säger också att han bara dokumenterar närvaron. Senare berättar han att de har ett arbetskort där alla kursmomenten är nedskrivna. Där skriver han in den tid eleven har arbetat med de olika momenten. Det finns ingen bedömning kopplat till arbetskortet och inga skriftliga kommentarer om eleven. Mats

anser att det vore bra om kursmålen fanns synliga för alla på arbetsplatsen. Han menar att de då blir lättare att diskutera kunskapsutvecklingen med eleven kontinuerligt.

”... men när du säger det så hade det egentligen varit bra att ha haft kursmålen hängande i byssjan eller boden så man ser lite, det tycker jag.” (Mats, 2011-04-26).

Handledarna Mats och Thomas anser att yrkeslärarna tar del av deras dokumentation. De anser även att yrkeslärarna lyssnar på deras åsikter om elevens kunskapsutveckling.

5.6 Sammanfattning av frågeområdet Dokumentation

Dokumentationen ser olika ut på de båda gymnasieskolorna. Den kommunala gymnasieskolan arbetar efter loggbok som yrkeslärarna själva har utformat för de olika programriktningarna. De använder loggboken som stöd vid trepartssamtal och för att stämna av att eleven har gjort alla kursmomenten. Även handledarna på den kommunala gymnasieskolan använder loggboken för dokumentation. Där dokumenterar de elevens kunskapsutveckling utifrån kursplaner och momentlistor. Den innehåller även en bedömningsmatris. Handledarna på den kommunala gymnasieskolan efterlyste kontinuerligare besök från yrkeslärarna för avstämning mot loggboken.

Yrkeslärarna för den privata gymnasieskolan använder sig av arbetskort. De saknar bedömningsmatriser kopplade till arbetskorten. De handledare som arbetade med den privata gymnasieskolan ville ha dokument om bedömning och tydliga kursmoment. De använde sig av ett arbetskort där de fyllde i antalet timmar som eleven gjort vid varje kursmoment. Handledarna såg inte arbetskortet som ett kursdokument. Alla handledarna ansåg att de kontrollerade elevens närvaro.

Gymnasieskolorna skilde sig åt vad det gäller handledarutbildning. Den privata gymnasieskolan erbjöd inte någon handledarutbildning åt sina handledare. Det gjorde däremot den kommunala gymnasieskolan. De hade även som krav att handledarna skulle gå en handledarutbildning.

6 Diskussionen

Under rubriken metoddiskussion tar vi upp reflektioner, erfarenheter och tillvägagångssätt av vår metod. Vidare diskuterar vi vårt resultat i resultatdiskussionen utifrån våra tre frågeområden *ansvar*, *bedömning* och *dokumentation*. Vi avslutar med en kort slutdiskussion.

6.1 Metoddiskussion

Vårt syfte med undersökningen har varit att få kunskap och förståelse för yrkeslärarens och handledarens roller och hur det ser ut i bedömningen av lärlings elever på deras lärlingsplatser. Vi förstod av det material vi läste in oss på innan intervjuernas genomförande att lärlingsutbildningen saknade tydlig struktur och riktlinjer. Därför blev det intressant för oss att undersöka hur yrkeslärarna och handledarna ser på sina roller. Vi anser att det är där grunden till en väl fungerande lärlingsutbildning ligger. Utan en tydlig ansvarsfördelning hamnar eleven i kläm och riskerar att få en sämre utbildning då den inte följs upp och kvalitetssäkras kontinuerligt.

Vi valde att använda oss av den kvalitativa intervjumetoden för att försöka förstå och sätta oss in i respondenternas tankar, känslor och hur de såg på sin egen och den andres roll vid bedömningen. Då vi var ovana intervjuare från början men hela tiden strävade efter att förbättra oss, så fann vi stort stöd i att diskutera våra erfarenheter efter intervjuerna med varandra. Vi har använt oss av öppna intervjuer där samtalen har pendlat mellan de olika frågeområdena: *ansvar*, *bedömning* och *dokumentation*. Vi har haft användning av våra stödfrågor för att inte hamnar utanför det område som vi valt att undersöka. Vi har vid det tillfällen som långa tystnader har uppstått försökt att vara tysta och låta respondenten reflektera över vår fråga. Det har inte varit lätt men vi har haft Trost (2009: 16) ord i bakhuvudet om social interaktion. Även när människor tänker så är det en form av interaktion. Det är angeläget att respondenten inte känner sig stressad utan ges tid till att tänka efter.

Frågan ”Vems ord väger tyngst vid diskussioner” anser vi att vi kunde ha preciserat bättre. Den upplevdes som otydlig då de väldigt sällan hade olika åsikter. Vi fick förtydliga den vid flera av intervjuerna och förklarade att vi menade betygsdiskussionerna. Vid frågan ”Varför bedömer man” höjde de flesta av yrkeslärarna på ögonbrynen då det ansåg att det självklart vara för ett summativt syfte. Det resulterade i att vi började fundera på om frågan var relevant eller om vi skulle formulera om den. Vi lät den vara kvar. I resultatet blev det sedan tydligt att yrkeslärarna och handledarna såg olika på varför man bedömer. Vi är medvetna om att yrkeslärarna och handledarna utgår ifrån olika kulturer och har olika utbildningsbakgrunder vid bedömningen och därför kan uppfatta frågan på olika sätt. Trost (2010:17) skriver om hur ord som vi själva anser har en given innebörd kan ha helt annan innebörd för respondenten. För oss har det varit centralt att ha i beaktande när vi transkriberat våra intervjuer att ords betydelse kan ha en subjektiv innebörd.

När vi gjorde vårt urval diskuterade vi hur länge vi ansåg att respondenterna borde ha arbetat med lärlingsprogrammet. Då vi ville få kunskap om deras roller inom lärlingsprogrammet ansåg vi det angeläget att det hunnit arbeta i minst ett år med utbildningen. Den privata gymnasieskolan var förhållandevis nystartad och lärlingsförsöket har bara pågått i tre år så därför ansåg vi ett år som rimligt. Valet av två olika gymnasieskolor beror i förstahand på att det vid varje skola finns ett begränsat antal lärare som arbetar med lärlingsförsöket. För att bredda populationen valde vi därför två olika gymnasieskolor. I andra hand berodde det på att vi ville se om de fanns någon skillnad skolorna emellan vad det gällde handledarnas och

yrkesläraernas olika roller. Vi lägger inga värderingar i att den ena skolan är privat och den andra är kommunal. Vi kunde lika gärna undersökt två kommunala skolor.

Det var genom yrkesläraerna vi fick telefonnummer till handledarna. Detta oroade oss innan intervjuerna då vi inte kunde göra ett slumpmässigt urval. Vi såg det som en risk att de handledare vi fick kontakt med var sådana som yrkesläraerna ansåg sig ha ett bra samarbete med. Det var dock en oro som var obefogad. Handledarna var väldigt öppna och vi märkte att de såg det som en möjlighet att få framföra det som de ansåg vara bristfälligt i strukturen av sin och yrkeslärarens roller.

I efterhand kan vi konstatera att det är mycket oväntat som kan hända i en intervju. Vid ett tillfälle satt vi på ett lugnt och tyst kontor där vi hade alla förutsättningar att inte bli störda. Det som i stället hände var att några ungdomar började tuta med sina mopeder utan uppehåll utanför vårt fönster. Yrkesläraeren som intervjuades fick springa ut och säga till dem att sluta. Vid våra intervjuer med handledarna hamnade vi i sådana situationer där det fanns stor risk att bli störda då vi vid några tillfällen fick sitta i lunchrummet. Vi hade turen att inte bli avbrutna. Vi tar med oss erfarenheten att det kan vara bra att nämna för respondenten när vi bokar in vår intervju att en ostörd plats är att föredra.

Slutligen kan sägas att vårt val av respondenter har lett till att vi har fått ett material som tydligt visar handledarens och yrkeslärarens roller vid bedömningen. Vi har också fått fram deras åsikter om vad de anser vara bra och vad de anser vara bristfälligt samt konkreta förslag på förbättringar.

6.2 Resultat diskussion

Syftet med vår undersökning var att få kunskap och förståelse för hur yrkeslärarens och handledarens roller ser ut i bedömningen av lärlings elever på deras lärlingsplatser. För oss har det även varit betydelsefullt att se hur de arbetar med dokumentationen av elevens kunskapsutveckling, men också hur de bedömer att eleven nått kursmålen. Genom att belysa deras roller har vi fått en förståelse för hur de arbetar men också vilka förändringar som behövs för att förbättra kvalitén på lärlingsutbildningen. Yrkesläraerna bär ett stort ansvar inom lärlingsutbildningen där de står som representanter för två olika yrkeskulturer. Den ena är de hantverk som yrkesutbildningen representerar och den andra är läraryrket. De måste också vara insatta i de lagar, regler och avtal som gäller för respektive branschriktning. Vår undersökning har gjort oss insatta i de olika rollernas problematik men också det som fungerar bra.

I vår undersökning har det visat sig att mycket av ansvaret för utbildningen läggs på arbetsplatsen. I förlängningen innebär det att bedömningen kan se olika ut beroende på vilken arbetsplats eleven befinner sig på. I internationella lärlingskommitténs (SOU 2010:75 s 15-16) utredning kan man läsa att företagen i undersökningen anser att kontinuerliga kontakten mellan företag, skola och elev som centralt för en kvalitetssäkring av lärlingsutbildningen.

Vi använder oss av de tre rubrikerna från vår intervjuguide: *ansvar*, *bedömning* och *dokumentation* när vi diskuterar vårt resultat. Anledningen till att vi delar upp vår diskussion i de tre delarna är för att ge en tydligare struktur och försöka göra diskussionen mer överskådlig för läsaren.

6.3 Ansvar

Resultatet i vår undersökning visar att det saknas en tydlig ansvarsfördelning mellan handledarna och yrkeslärarna. Det har i förlängningen resulterat i att de handledare som vi har intervjuat inte känner sig trygga i sin ansvarsroll inom lärlingsutbildningen. Det är dock inom olika delar i ansvarsrollen som de känner sig osäkra, beroende av om de arbetar med den privata eller kommunala gymnasieskolan. Genom vår undersökning har vi märkt av den transferproblematik som förekommer mellan skola och arbetslivet. Vi anser som Vygotskij (Lindqvist, 1999:248) att skolan måste bli en del av samhället. Som det ser ut nu så är yrkeslärarna väldigt försiktiga i sitt bemötande med handledarna, då de rädda för att mista sina lärlingsplatser och störa i produktionen.

Göteborgs Posten (2011-02-28) tar på ledarsidan upp skolinspektionens kommentar att det inte räcker med att hitta arbetsplatser åt eleverna utan det krävs tydliga gemensamma mål att sträva emot. För att få en djupare kunskap om yrkeslärarens roll i yrkesutbildningen har vi använt oss av Hanssons bok ”Didaktik för yrkeslärare” (2009). Han skriver att yrkeslärare ofta är styrda av den identitet de har kvar till sitt gamla yrke och ser utbildningen som en produktionsprocess. På så vis tappar yrkeslärarna lätt bort sin roll som bärare av skolkulturen och sin uppgift att förmedla kunskap (Hansson, 2009:30-31). Här i ligger en fara då handledarna inte har den pedagogiska utbildning som yrkeslärarna har. Yrkeslärarna förringar sin kompetens och betydelsen av det ansvar de har att regelbundet följa upp eleverna på arbetsplatsen. Yrkesläraren Lasse säger:

”Jag som yrkeslärare som ser dom så pass lite kan ju omöjligt göra bedömningen själv. Jag ligger ju i händerna på handledaren (Lasse, 2011-04-15)”.

Det går aldrig att kräva att arbetslivet ska anpassa sig efter skolan. Istället måste yrkeslärarna se som sitt ansvar att följa upp och på så vis bidra till en kvalitetssäkring av utbildningen. Handledarna påtalar dessutom i vår undersökning en saknad av just uppföljningen från yrkeslärarna. Anders som är handledare säger följande:

”... ja känner inte att man får nå'n regelbunden uppbackning med läraren eller att han följer eleven å kollar liksom va e de du har lärt dig eller va e de ni gör just nu? (Anders, 2011-05-03)”.

De gav som förslag att yrkesläraren kunde vara med vid några tillfällen i produktionen för att se hur de arbetade och för att säkerställa att eleven verkligen får den utbildning som är avtalad. En av yrkeslärarna ville använda det som metod för att säkerställa att alla kursmomenten verkligen fanns på arbetsplatsen och regelbundet följa elevens utveckling. Vygotskijs verksamhetsteori påtalar just vikten av att förstå människors aktivitet utifrån det verksamhetssystem de ingår i. Verksamhetssystemen skiljer sig åt mellan olika arbetsplatser men har det gemensamt att den kontinuerligt återskapar sin verksamhet genom samarbete i sociala praktiker (Säljö, 2000:138). Det är därför angeläget att yrkesläraren har en bra insikt i de verksamhetssystem som eleven ingår genom uppföljning på arbetsplatsen. Insikten om skillnaden mellan de olika verksamhetssystemen är viktig för att yrkesläraren ska kunna följa upp att eleven når de fastställda kursmålen.

Ansvar att följa upp eleven på arbetsplatsen skiljer sig åt mellan de två gymnasieskolorna. De handledare som arbetar med den kommunala gymnasieskolan önskar en kontinuerligare kontakt med yrkeslärarna. De handledarna som arbetar på den privata gymnasieskolan anser att de har en bra och kontinuerlig kontakt med yrkeslärarna. Det här visar anser vi att man inte

tidigare har undersökt hur många tillfällen som krävs för att handledare, yrkeslärare och elev ska känna sig nöjda med uppföljningen på arbetsplatsen. En viktig del i det här är att yrkesläraren är öppen, trygg och förtroendegivande i mötet med handledaren. En studie av yrkeslärare (Hansson, 2009:45-56) visar att de ska kunna leda andra, skapa trygga relationer, strukturera och organisera arbete. Här kan vi också utläsa Vygotskij syn på lärarrollen som en professionell organisatör i den sociala miljö som eleven ingår i (Lindqvist, 1999:248). Med det menar vi inte att yrkesläraren ska organisera om på arbetsplatsen. Utan som vi tidigare nämnt så måste skolan organisera sig efter arbetsplatsen, så att skola och arbetsplats tillsammans kan arbeta på bästa sätt för att ta till vara varandras kunskap. Om yrkesläraren lägger extra vikt i sin roll att organisera en trygg relation med arbetsplatsen så minskar det risken att eleven blir åsidosatt och inte trivs. För att kunna upprätthålla förtroendet krävs det av yrkesläraren att kontinuerligt visar sig på arbetsplatsen, inte bara vid betygsdiskussioner utan även vid andra tillfällen. Vi anser att detta skulle bidra till att skapa en trygghet i handledarens roll. Vi grundar det ställningstagandet på det resultat som vår undersökning visade. Genom den täta och nära kontakt som den privata gymnasieskolan hade med arbetsplatsen så kände sig inte handledarna inom de olika yrkesinriktningarna så utlämnade vid bedömningen av eleven. Det gjorde där emot handledarna på den kommunala gymnasieskolan då de saknade kontinuerliga träffar med yrkeslärarna.

6.4 Bedömning

Ett för oss överraskande resultat av vår undersökning var att yrkeslärarna och handledarna som grupp skiljde sig åt i svaret på vår fråga ”Varför bedömer man”. Yrkeslärarna svarade att bedömningen i slutändan handlade om att eleven skulle få ett betyg. Karin en av yrkeslärarna säger:

”I loggboken har vi väldigt tydligt de olika kursmålen och det är ju de som man går efter. Å så intervjuar jag eleven efter frågorna i loggboken och då får jag reda på vad de har lärt sig och så (Karin, 2011-04-15)”.

Anledningen till det gemensamma svaret för yrkeslärarna var att skolan är uppbyggt på ett betygssystem med ett summativt syfte. Bedömningen av de olika momenten som eleven lär på arbetsplatsen summeras i slutet av terminen till ett betyg. Lärarna på den kommunala skolan visade även en bra insikt i att använda sig av kursmomenten som stöd vid den formativa bedömning. De använde sig av en loggbok där de vid trepartsamtal eller enskilt med eleven diskuterade kunskapsutvecklingen. Vår undersökning visade att det för alla yrkeslärarna var angeläget med elevens aktiva deltagande i dessa diskussioner. Det ville få eleven intresserad men också ge en insikt om sin egen kunskapsutveckling med utvecklingsmål att stäva mot. Carlsson (2007:112) skriver i det här sammanhanget att elever som lärt sig reflektera över sin egen läroprocess med stöd en handledare lyckas bra i sina studier. Bosse som är handledare ville även skapa trygghet för eleven vid bedömningen, han säger:

”Ja ska ju inte vara en granskningsnämnd. Han ska känna att det är rättvist. Det är viktigt för mig med att han kommer till tals. Jag kanske har missuppfattat varför det sett så himla slarvigt ut kanske han är stressad eller nervös och så kan han egentligen (Bosse, 2011-04-19)”.

Korp (2003:45) skriver i det här sammanhanget att det pågår ett paradigmskifte vad det gäller synen på hur människor lär. Elever tillåts diskutera och uttrycka sina åsikter på ett sätt som inte tidigare var tillåtet inom skolan. Det har lett till en förändring där den formativa bedömningen har fått ett allt större utrymme. Vi anser att synen på bedömningen mellan handledare och yrkeslärare också synliggör den kulturella skillnaden dem i mellan. Lärandet

utgår alltid ifrån det sammanhang som det ingår. Yrkesläraren utgår från yrkeskulturen på arbetsplatsen men även från skolans kulturella syn på lärande och kunskap vars syfte är både formativt och summativt. Vygotskij ansåg att det inte går att dela upp lärandet i delar utan i stället ska läraren se till helheten i elevens utveckling. Lärlingsutbildningen är uppdelad i delar av kursmoment för att säkerställa att eleven får den bredd i utbildningen som den ska. På så vis blir synen på frågan ”Varför bedömer man” olika beroende på om vi frågade yrkeslärarna eller handledarna.

Handledarna svarade på frågan ”Varför bedömer man” utifrån sin yrkeskultur. Till skillnad från skolan är lärandet i arbetslivet inte uppdelat i delar. Dewey (2009:36-40) beskriver det flöde av kulturella kunskaper, normer, och värden som förmedlas från handledare till elev som en krävande process. Handledaren måste förmedla sina kunskaper och skapa mening åt lärandet för eleven. Det viktigaste av allt för handledaren i det här sammanhanget är att eleven förstår lärandet ur ett långsiktigt perspektiv. Det är produktionsflödet och ett säljbart slutresultat som är målet för handledaren. Genom att formulera sina kunskaper och anpassa dem efter elevens utveckling utgår handledaren från helheten på arbetsplatsen där produktionen står i centrum. Handledaren Mats säger i det här sammanhanget:

”Ja det blir ju en bedömning hela tiden i och med att man jobbar så nära intill varandra, det är sällan de är enskilda.” (Mats, 2011-04-26).

Här kan vi utläsa Höghielms ”kinesiska ask” som består av yrkeskultur, yrkespraxis och yrkeskunskap (Hansson, 2009:104-107). Yrkeskulturen är den yttersta och största asken som omsluter de andra två mindre askarna. Handledaren utgår ifrån hela sin yrkeskompetens och agerar utifrån yrkeskulturen vid handledningen av sin elev. Vi anser att det är den kulturella skillnaden mellan yrkeslärare och handledare som gör att det svarade så olika på vår fråga. Handledaren utgår ifrån helheten och yrkesläraren ifrån kursmomenten. För att handledaren och yrkesläraren ska kunna ta tillvara på varandras kunskaper vid bedömningen av eleven krävs det att handledaren har gått en handledarutbildning. Handledaren behöver få kunskap om skolans yrkeskultur och dess summativa syfte med bedömningen.

I slutet av våra intervjuer har vi frågat om gymnasieskolorna erbjuder handledarutbildning. Anledningen till vårt val att ta upp det i slutet var att vi inte ville riskera att handledarna och yrkeslärarna skulle känna att deras kompetens blev ifrågasatt. Vår avsikt var inte heller att undersöka hur strukturen för handledarutbildningen ser ut på de olika skolorna eller hur yrkeslärarna och handledarna tänker kring utbildningen i vår uppsats. Vårt intresse är istället riktat mot de utredningar som vi tog del av innan våra intervjuer där det framkommit att alla skolor inte erbjuder handledarna någon handledarutbildning. Nationella lärlingskommittén skriver i sin senaste utredning (SOU 2010:19) av lärlingsutbildningen att det krävs en handledarutbildad handledare för att säkerställa kvalitén på utbildningen. I vår undersökning framkom att den privata gymnasieskolans handledare helt saknade handledarutbildning. I ”Förordningen om försöksverksamheten med gymnasial lärlingsutbildning” (SFS 2007:1349) rekommenderas en handledarutbildning. Där står att läsa att handledarens utbildning ska omfatta följande punkter: handledarrollen, handledarmetodik, bedömning och betygssättning, gymnasieskolans styrdokument samt lärlingsrådet och dess uppgifter (SFS 2008:756, 4 §). På den kommunala gymnasieskolan hade yrkeslärarna som krav att handledarna skulle gå på en handledarutbildning kontinuerligt.

Vi anser att vi kan utläsa i resultatet av den kulturella skillnaden mellan handledarrollen och yrkeslärarrollen att det är nödvändigt med en handledarutbildning. Utbildningen är en del i att

få handledaren att känna sig bekvämare i sin roll vid bedömning av eleven men också verka för en rättvis bedömning av eleven. I vår undersökning bedömer handledarna i första hand utifrån om eleven är anställningsbar. Lauvås och Handal skriver (2001:66) att för handledaren ligger mycket av kunskapsutvecklingen på färdigheter som eleven har tillägnat sig genom förståelse och engagemang och som eleven visar i olika samspelssituationer.

Björklund uttryckte i sin presentation av den nationella lärlingsutbildningen tidigare i år (2011-02-23) att ”Kvalitén i lärlingsutbildningen ligger till sist i mötet mellan handledare och elev ute på arbetsplatsen”. Genom den här formuleringen anser vi att han lägger över ansvaret för utbildningen på handledarens roll. Vi menar att det är mer komplext. Som vi diskuterat här ovan så finns det kulturella skillnader som ingår i yrkeslärares och handledares roller att ta hänsyn till. Vi anser att det är i mötet mellan yrkeslärare, handledare och elev kvalitén i lärlingsutbildningen ligger. Genom att inte ta hänsyn till de kulturella skillnaderna som finns inom rollerna och lägga över ett stort ansvar på handledaren att själv stå som garant för kvalitén inom utbildningen är risken stor att den osäkerhet och det problem som finns inom utbildningen kommer att fortsätta även till höstterminen 2011.

Handledarnas osäkerhet inom sina roller visade sig tydligt inom bedömningen och ledde till att de underskattade sin kompetens vid betygsgivningen. Bosse som är handledare säger i det här sammanhanget:

”... jag har ju inte lärarbehörighet utan ja får väl gå på min egen känsla då vad jag tycker det är ju jättesvårt med själva betygsbedömningen. Samtidigt så får man en väldigt nära relation med sin lärling trots att man håller ett visst avstånd. Det är ju fortfarande en elev men efter tre år så kan de ju dessutom påverka ens betygsgivning (Bosse, 2011-04.19)”.

Osäkerheten inom bedömningsförfarandet visade sig vara olika beroende av vilken gymnasieskola handledaren arbetade med. Handledarna vid den kommunala gymnasieskolan saknade regelbundna betygsträffar där de tillsammans med yrkesläraren kunde diskutera och reflektera över elevens utveckling. De träffade yrkeslärarna endast en till två gånger per termin. I stället sökte de stöd i de bedömningsdokument som de fått av gymnasieskolan vid betygsgivningen av eleven. Yrkesläraren måste vara den som har kontroll på att kursmålen uppnås, då det är skolans ansvar att följa upp och kvalitetssäkra utbildningen (Skolverket, Handledarutbildningen). Det är ett ansvar som inte ska ligga enbart på handledaren. På skolverkets hemsida står det att yrkesläraren tillsammans med handledaren ska arbeta för en kvalitetssäkring av elevens utbildning. När vi sammanställde vårt resultat visade det sig att handledarna som arbetade med den privata gymnasieskolan var nöjda med antalet betygsträffar med yrkesläraren. Yrkeslärarna besökte arbetsplatsen regelbundet och höll även kontakt via telefon. Till skillnad från den kommunala gymnasieskolan saknade de i stället bedömningsdokument då bedömningen endast skedde muntligen. Den här skillnaden diskuterar vi vidare under rubriken dokumentation.

Trots osäkerhet i tillvägagångssätt vid bedömningen av de kursmoment som skolan satt upp visade handledarna på en bra pedagogisk kompetens. Handledaren Bosse, som tidigare uttryckte sin osäkerhet, beskrev hur han genom samtal diskuterade elevens utveckling:

”Det jag har gjort det är att sätta mig ner med eleven och läsa igenom betygskriterierna inom de olika kurserna. Sedan har jag frågat honom var han tycker att han hamnar någonstans. Här på VG sen om du vill anstränga dig extra och komma upp till MVG så kan vi mycket väl jobba på de men den här delen G det kan du. VG behöver du jobba på ännu mer man ska du nå ett MVG så får du prestera riktigt bra (Bosse, 2011-04-19)”.

I samtalet utgick han ifrån var eleven befann sig och tog noga reda på vad elevens målsättning var. Sedan diskuterade de fram ett gemensamt mål att sträva mot. Handledaren tog sig tid att väcka elevens intresse då han försöker hitta ett gemensamt mål där båda känner sig nöjda. Genom sin yrkeskompetens vet handledarna var i utvecklingen eleven befinner sig och kan på så vis hitta elevens närmaste utvecklingszon. Här blir det sociokulturella teoriperspektivet tydligt där språket används som ett medierande redskap för att hitta elevens närmaste utvecklingszon. Säljö (2000:82) skriver i det här sammanhanget att det är språket som skapar mening, förståelse och hjälper oss att samspela med de människor som befinner sig i vår närhet.

6.5 Dokumentation

Alla yrkeslärare som vi har intervjuat känner en svårighet att presentera kursmålen för handledarna så de ska förstå och känna sig bekväma i bedömningsrollen. Maria som är yrkeslärare säger:

”... ibland kan dom här kursmålen vara väldigt formella och teoretiska och det är ju det som är svårigheten på nå'n sätt hur man presentera det för handledaren så att han är bekväm med det som han bedömer (Maria, 2011-04-27)”.

De menar att handledarna ser till produktionen på arbetsplatsen och hur eleven verkar i den. I våra intervjuer kom det tydligt fram att så är det i många fall. Handledarna ser till elevens utveckling och om eleven är anställningsbar. Hansson skriver att fokus ligger på att yrkeslärare måste problematisera sitt uppdrag och utveckla handlingsstrategier samt använda analysverktyg för att utveckla yrkeslärarrollen. På så vis blir handledarens och yrkeslärarens roller begripliga för handledaren. (Hansson, 2009:191). På den privata skolan förmedlades kursmålen muntligen då dokumentation över elevens kunskapsutveckling saknades. I vår undersökning ansåg sig handledarna från den privata skolan sakna dokument som tydliggjorde kursmomenten men även kursmålen. Att skolan inte utarbetat någon form av dokumentationsverktyg åt handledarna vid bedömningen utifrån kursmålen anser vi vara anmärkningsvärt. Hur ska yrkesläraren kunna möjliggöra en sammanhängande uppföljning och en kvalitetssäkring av elevens utveckling och utbildning på arbetsplatsen, utan dokumentation ifrån handledaren?

I ett betänkande från lärlingsutredningen (SOU 2010:19 s 40) till regeringen föreslår man användningen av en lärlingshandbok. Förslaget vill underlätta framför allt för eleven att få en överblick av sitt lärande men även ges möjligheten att själv kunna bedöma kvalitén på arbetsplatsen. Om det till exempel är vissa moment som ska ingå i elevens utbildning men som saknas på arbetsplatsen kan eleven själv uppmärksamma det för yrkesläraren och handledaren. På den kommunala gymnasieskolan använde alla yrkeslärarna loggbok. Karin använder sig av sin egen utarbetade loggbok som stöd då hon vill få eleven att se sin egen kunskapsutveckling. Hon säger följande:

”Vi satte oss och så gick vi igenom moment för moment för att se vad han hade gjort i loggboken. Då trodde han att han inte hade gjort det och inte kunde men sen när vi började prata så hade han gjort nästan hela loggboken. Han berättade att det där har jag faktiskt gjort. Han var så duktig och jag förhörde han på frågorna. Han blev medveten att han kunde nästan allt i loggboken och han kunde sätta namn på det. Dess för innan var det en enda massa kunskap på nå't sätt (Karin, 2011-04-15)”.

Resultatet blev att eleven även kunde beskriva sin kunskapsutveckling i ord. Då Karin använder loggboken som underlag för att ta reda på vilka moment eleven har klarat blir bedömningen summativ (Lundahl & Folke-Fichtelius, 2010:16). Genom att Karin med stöd av loggboken redogör för kursmomenten, diskuterar och eleven reflekterar över sina kunskaper blir bedömningen formativ. Loggboken är vid diskussionen mellan yrkeslärare, handledare och elev ett betydelsefullt verktyg. Den formativa bedömningen är också en del av elevens självbedömning och kan vara ett bra sätt för eleven att få kunskap om sin egen läroprocess (Carlsson, 2007:112). Det här bedömningsförfarandet säger sig båda yrkeslärarna på den privata gymnasieskolan sakna då de vill diskutera elevens kunskapsutveckling.

6.6 Slutdiskussion

Vi har genom vår undersökning fått en djupare kunskap och förståelse för yrkeslärarens och handledarens roller inom lärlingsutbildningen. Vi anser också att vi fått fram ett resultat som visar hur de kan arbeta för en rättvisare bedömning av eleven. I vår undersökning kan vi se fyra områden inom rollerna som kan förbättras, det är dokumentationen, kursmålen, antalet besök på lärlingsplatserna och handledarutbildning.

I yrkeslärarens roll ligger ansvaret att representera två yrkeskulturer, den ena är läraryrket och den andra är hantverksinriktningen. Som det ser ut idag har yrkeslärarna lagt ett ansvar på handledarnas roll att även de representera skolkulturen. Handledaren utgår från arbetsplatsens yrkeskultur vid bedömningen av eleven, där lärandet sker utifrån en helhet. Vår undersökning visar att handledaren fokuserar på anställningsbarheten i sin utbildning av eleven. För handledaren är det också angeläget att eleven fungerar i den sociala kontexten på arbetsplatsen. Synen på elevens kunskapsutveckling sker utifrån det sammanhang som den ingår. Skolans och arbetsplatsens yrkeskulturer är olika vilket resulterar i att handledaren blir osäker i tillvägagångssättet vid bedömningen som sker efter skolkulturens ramar. Sättet som gymnasieskolorna arbetade med handledarna skiljde sig åt. Vårt resultat visar att handledarna beroende av vilken gymnasieskola de arbetar med saknar följande: kontinuerlig uppföljning från yrkesläraren, dokumentation vid bedömningen, material om de olika kurserna/kursmålen samt handledarutbildning. Det resulterar i att eleven bedöms olika beroende av vilken arbetsplats den hamnar på. Här anser vi att det i yrkeslärarens roll ligger ett ansvar att följa upp alla de nämnda områdena för att säkra en bra kvalitet på utbildningen.

Handledarrollen är en viktig del i lärlingsutbildning och för det krävs det en handledarutbildad handledare. Det visar vårt resultat. Handledarna har ett formativt bedömningstänkande där de utgår från helheten vid produktionen. För att få kunskap om skolans summativa bedömningsförfarande samt mål och riktlinjer krävs det en handledarutbildning. Om handledarna får mer kunskap om skolkulturen känner de sig också tryggare i sin handledarroll. Yrkeslärarna är bärare av skolkulturen och har i sin uppgift att se till att skolans mål uppfylls på arbetsplatsen. Vi har tidigare hänvisat till en studie av yrkeslärare (Hansson, 2009:45-56) som visade bland annat att de ska kunna skapa trygga relationer, strukturera och organisera utbildningen. Vår undersökning visar att handledarna i vissa fall saknade en nära relation med skolan. Alla handledarna efterfrågade en tydlig och organiserad struktur vid bedömningen av eleven.

7 Litteraturlista

- Carlsson, Carl-Gustaf, Gerrevall Per & Pettersson, Astrid (2007). *Bedömning av yrkesrelaterat kunnande*. Stockholm: HLS Förlag
- Dewey, John (2009). *Demokrati och utbildning*. Göteborg: Diadalos.
- Dysthe, Olga (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur AB
- Hansson, Thomas. (2009). *Didaktik för yrkeslärare*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Illeris, Knud (2007). *Lärande*. Lund: Studentlitteratur
- Korp, Helena. (2003). *Kunskapsbedömning – hur, vad och varför*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Lauås, Per & Handal, Gunnar. (2001). *Handledning och praktisk yrkesteori*. Lund: Studentlitteratur AB
- Lindström, Lars & Lindberg, Viveca (2009). Red. *Pedagogisk bedömning*. Stockholm: Stockholms Universitets förlag.
- Lindqvist, Gunilla (1999). *Vygotskij och skolan*. Lund: Studentlitteratur AB
- Lundahl, Christian & Folke- Fichtelius, Maria (2010). Red. *Bedömning i och av skolan - praktik, principer, politik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Läraryrket (2008). *Lärarens handbok*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Olofsson, Jonas & Schånberg, Ingela (2000). Red. *Yrkesutbildningen i går och i dag – om tillväxt, välfärd och kön*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Olofsson, Jonas & Wadensjö, Eskil (2011). *Lärlingsutbildning*. Danmark: SNS Förlag.
- SOU 2010:19. *Lärling - en bro mellan skola och arbetsliv*. Betänkande av lärlingsutredningen. Regeringskansliet, FA/kommittéservice
- Stukát, Stefan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Svedberg, Lars (2007). *Gruppsykologi*. Lund: Studentlitteratur AB
- Trost, Jan (1993). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur AB
- ### Tidningsartiklar
- Göteborgs Posten, Ledare (2011-02-28). *Lärling, en väg till jobb*.
<http://www.gp.se/nyheter/ledare/1.560725-larling-en-vag-till-jobb> 2011-05-09

Elektroniska källor

Betänkande av utredningen Utbildning till Yrkeslärare, SOU 2008:112. *Yrkeskunnande – En likvärdig sökväg till lärarutbildningen mot yrkesämnen.*

<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/11/73/32/923bcde9.pdf> 2011-05-11

Delbetänkande av nationella lärlingskommittén, SOU 2010:75. *Gymnasiala lärlingsutbildningen - utbildning för jobb. Erfarenheter efter två års försök med lärlingsutbildningen.*

[http://www.nationellarlingskommitten.se/userfiles//SOU2010_75\(1\).pdf](http://www.nationellarlingskommitten.se/userfiles//SOU2010_75(1).pdf) 2011-03-28

Delbetänkande av nationella lärlingskommittén, SOU 2009:85. *Gymnasiala lärlingsutbildningen – hur blev det? Erfarenheter från första försöksåret.*

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/13/48/43/46d0940a.pdf> 2011-11-26

Jan Björklund presenterar gymnasiala lärlingsutbildningen. Webbutskickning Utbildningsdepartementet den 23 feb 2011 kl.10.30.

<http://www.regeringen.se/sb/d/14388/a/161618>

Nationalencyklopedin, *Lärling*. <http://www.ne.se/larling> 2011-05-09.

Nationalencyklopedin, *Lärlingsutbildning*. <http://www.ne.se/larlingsutbildning> 2011-05-09.

Skolverket, avhandlingar. Torben Spanget Christensen, Phd.-afhandling i gymnasiepædagogik 2004. *INTEGRERET EVAULERING-En undersøgelse af den fagligt evaluerende lærerelevsamtale som evalueringsredskab i gymnasial undervisning*. Dansk Institut for Gymnasiepædagogik. Det humanistiske Fakultet, Syddansk Universitet.

<http://www.skolverket.se/sb/d/3956/a/20320> 2011-05-09.

Skolverket. *En ny betygsskala.*

<http://www.skolverket.se/sb/d/2627/a/23638> 2011-05-01

Skolverket. *Formativ bedömning – bedömning för lärandet.*

<http://www.skolverket.se/sb/d/3726> 2011-04-06

Skolverket. *Gymnasiala Lärlingsutbildningen*. <http://www.skolverket.se/sb/d/4475>
2011-05-06

Skolverket. *Handledarutbildning – Verktyslåda för gymnasial lärlingsutbildning*.

<http://www.skolverket.se/sb/d/2530/a/14085;jsessionid=CFF030AFBF099A876F1F29CCBC5C0ADD>

2011-04-05

Skolverket. *Kursinformation*.

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=15&skolform=21&i d=7252&extraId=0> 2011-05-18

Skolverket. *Skolans styrdokument för gymnasieskolan*.

<http://www.skolverket.se/sb/d/2312/a/12878> 2011-05-06

Skolverket. *Skollagen*. (SFS) 2010:800. <http://www.skolverket.se/sb/d/3885> 2011-05-06

Svenska författningssamlingen (SFS). *Förordningen (2007:1349) om försöksverksamheten med den gymnasiala lärlingsutbildningen*.

<http://www.notisum.se/Pub/Doc.aspx?url=/rnp/sls/lag/20071349.htm> 2011-04-06

Svenska författningssamlingen (SFS). *Förordning (2008:756) om stadsbidrag för handledarutbildningen*.

<http://www.notisum.se/Pub/Doc.aspx?url=/rnp/sls/lag/20080756.htm> 2011-04-06

Svenska författningssamlingen (SFS). *Skollagen* (2010:800).

<http://www.notisum.se/Pub/Doc.aspx?url=/rnp/sls/lag/20100800.htm> 2011-05-12

The OECD Policy Review of Vocational Education (VET) - Country reports: Sweden Learning for Jobs, OECD Reviews of Vocational Education and Training - Sweden

<http://www.oecd.org/dataoecd/26/55/40755122.pdf> 2011-04-06

Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*.

http://www.ibl.liu.se/student/bvg/filarkiv/1.77549/Forskningsetiska_principer_fix.pdf 2011-05-27

Bilagor

1 Intervjuguide yrkeslärare

1. **Inledande frågor.** Namn? Utbildning inom läraryrket? Hur länge har du arbetat som yrkeslärare? Hur lång erfarenhet av lärlingsprogrammet? Ålder?
2. **Ansvar.** Beskriv hur den kontinuerliga kontakten med handledaren sker? Har ni någon form av ansvarsfördelning när det gäller elevens utbildning? Anpassas ansvarsfördelningen beroende på handledaren eller följer den en färdig struktur från början? På vilket sätt skulle en färdig strukturerad ansvarsfördelning hjälpa till i utbildningssyfte? Kan du se någon problematik med det? Vems ord väger tyngst vid diskussioner?
3. **Bedömning.** Berätta för mig hur du går tillväga i praktiken vid bedömningen av lärlingseleven ute på arbetsplatsen? Ge gärna exempel. Vad är det som bedöms? Vid vilka tillfällen sker det? Varför bedömer man?

Är eleven delaktig vid bedömningen? På vilket sätt är eleven delaktig? Genomför eleven någon form av praktiskt eller teoretiskt test ute på arbetsplatsen? Hur diskuterar du och eleven kunskapsutvecklingen?

Förklara för mig hur du och handledaren arbetar för att ta tillvara på varandras kunskaper och åsikter vid bedömningen av lärlingseleven?

Hur arbetar ni gemensamt för att eleven ska uppnå kursmålen? Finns det någon problematik med att de är både en handledare och en yrkeslärare som bedömer eleven?

4. **Dokumentation.** Beskriv för mig hur dokumentationen går till av lärlingselevens kunskapsutveckling på arbetsplatsen? Hur utgår den ifrån kursmålen? Hur får du ta del av den? Används loggbok eller liknande? Hur går du tillväga om moment saknas på arbetsplatsen?

Har ni handledarutbildning på er skola?

2 Intervjuguide Handledaren

Inledande frågor. Namn? Hur länge har du arbetat inom yrkesområdet? Vad har du för utbildning? Handledarutbildning? Hur lång erfarenhet har du av lärlingar?

5. **Ansvar.** Beskriv hur den kontinuerliga kontakten med yrkesläraren sker? Har ni någon form av ansvarsfördelning när det gäller elevens utbildning? Anpassas ansvarsfördelningen efter dina behov eller finns det en färdig struktur? På vilket sätt skulle en färdig strukturerad ansvarsfördelning hjälpa till? Kan du se någon problematik med det? Vems ord väger tyngst vid diskussioner?

6. **Bedömning.** Berätta för mig om hur du går tillväga vid bedömningen av lärlingseleven? Ge gärna exempel. Vad är det som bedöms? Vid vilka tillfällen sker det? Varför bedömer man?

Är eleven delaktig vid bedömningen? På vilket sätt är eleven delaktig? Genomför eleven någon form av praktiskt eller teoretiskt test ute på arbetsplatsen? Hur diskuterar du och eleven kunskapsutvecklingen?

Förklara för mig hur du och yrkesläraren arbetar för att ta tillvara på varandras kunskaper och åsikter vid bedömningen av lärlingseleven? Hur arbetar ni gemensamt för att eleven ska uppnå kursmålen? Finns det någon problematik med att det är både en handledare och en yrkeslärare som bedömer eleven?

7. **Dokumentation.** Beskriv för mig hur du dokumenterar lärlingselevens kunskapsutveckling? Utgår du ifrån kursmålen? Ge exempel. Hur får yrkesläraren ta del av din dokumentation? Används loggbok eller liknande? Hur går du tillväga om moment saknas på arbetsplatsen?

Får ni någon ersättning från skolan för att ni tar emot lärlingar? Hur stor ersättning får ni? Finns det något krav på er från skolan för att företaget ska få ersättning?

Har du gått någon handledarutbildning?

3 HVLLF - Lärlingsförsök inom Hantverksprogrammet

Enligt Förordning om försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning gäller:

Utbildningens syfte

Gymnasial lärlingsutbildning syftar till att ge eleverna en grundläggande yrkesutbildning, ökad arbetslivserfarenhet och en möjlighet att under en handledares ledning, på en arbetsplats, få fördjupade kunskaper inom yrkesområdet.

Utbildningens innehåll

Gymnasial lärlingsutbildning ska, tillsammans med den utbildning som eleven kan ha hunnit genomgå på ett nationellt eller specialutformat program innan eleven övergick till lärlingsutbildningen, ha en omfattning som motsvarar 2 500 gymnasiepoäng.

Utbildningen ska omfatta

- kurserna Svenska A eller Svenska som andraspråk A,
- kursen Engelska A,
- kursen Matematik A,
- kursen Religionskunskap A, och
- ämnena idrott och hälsa, samhällskunskap och historia med 50 gymnasiepoäng vardera enligt de särskilda kursplaner som gäller i dessa ämnen i försöksverksamheten.

Skolhuvudmannen får i ett enskilt fall besluta att ämnena ska ha en större omfattning eller att utbildningen ska omfatta ytterligare ämnen.

Om eleven önskar det ska utbildningen omfatta

- kärnämnescurserna Svenska B eller Svenska som andraspråk B,
- kärnämnescurserna Idrott och hälsa samt Samhällskunskap i stället för dessa ämnen enligt första stycket, och
- kärnämnescurserna Naturkunskap och Estetisk verksamhet.

Eleven kan välja att utbildningen ska omfatta endast någon eller några av de kärnämnescurser som avses i detta stycke.

Omfattningen av den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen

Den del av den gymnasiala lärlingsutbildningen som är arbetsplatsförlagd ska omfatta minst 1 250 gymnasiepoäng.

För den arbetsplatsförlagda delen av den gymnasiala lärlingsutbildningen ska det finnas en eller flera kursplaner.

Skolhuvudmannen beslutar efter samråd med ett lärlingsråd vilken eller vilka nationella eller lokala kursplaner som ska tillämpas.

Gemensamma kurser

<i>Ämne</i>	<i>Kurskod</i>	<i>Kurs</i>	<i>Poäng</i>
-------------	----------------	-------------	--------------

Arbetsplatsförlagt lärande inom lärlingsförsök	ALF1201	Arbetsplatsförlagt lärande inom lärlingsförsök	1250
Engelska	EN1201	Engelska A	100
Historia inom lärlingsförsök	HIF1201	Historia inom lärlingsförsök	50
Idrott och hälsa inom lärlingsförsök	IDHF1201	Idrott och hälsa inom lärlingsförsök	50
Matematik	MA1201	Matematik A	100
Projektarbete	PA1201	Projektarbete	100
Religionskunskap	RE1201	Religionskunskap A	50
Samhällskunskap inom lärlingsförsök	SHF1201	Samhällskunskap inom lärlingsförsök	50
Svenska	SV1201	Svenska A	100
Svenska som andraspråk	SVA1201	Svenska som andraspråk A	100
